

Sudetskou krajinou Horního Vítkova

Michaela Říhová | diplomová práce
FUA TUL

úvod

obsah

zadání

* analytická část

- krajinou česko-polského pohraničí
- Naučná pašerácká stezka
- Z Uhelné do Vítkova
- Výšlap na Výhledy
- fenomény sudetské krajiny

* návrhová část

I. urbanistická část

- stezka
- výšlap

II. architektonická část

- kostel
- křížení
- kopec
- brána
- mlýn
- statek

úvodem

Zadání diplomové práce vychází z potřeby zabývat se domovským regionem, krajinou pohraničí. Fascinace historií, která tu vykukuje ze země, ruinami, jež v sobě ukrývají díl romantičnosti i hrozivé vyprázdněnosti zároveň - fenomény, jež jsou předmětem zkoumání sudetské krajiny. Česko-polské pohraničí na severu naší země nebylo odsunem obyvatelstva zasaženo v takové míře, aby zde život zmizel úplně; území si zachovalo zemědělský ráz i jistou kontinuitu. Obec Horní Vítkov je toho dobrým příkladem. Prochází jím navíc Pašerácká naučná stezka, která na 41 kilometrech spojuje zajímavá místa v blízkosti česko-polské hranice, sama o sobě je tak dobrou výchozí linkou pro poznání života v Sudetech.

Současná tendence vracet se k obvyčnému venkovskému životu v příhraničí, které chrání relativní ostrůvky klidu, vede k nutnosti rozvoje těchto oblastí. Znovuotevívá také téma hledání vztahu ke krajině, jejíž paměť byla zásahem zvenjši silně pošramocena. Jak si nedávnou historii připomínat? Jak ji interpretovat?

Cílem diplomové práce je rozvíjet úsek existující Pašerácké stezky na území Horního Vítkova. Navrhnout úpravy, které zpříjemní život místních i těch, kteří o venkov projevují čím dál tím větší zájem. Dotvořit místa pro setkávání, iniciovat nové interakce, ale především se pokusit najít nový vztah ke krajině zatížené tabuisovanou historií minulého století.

„Krajiny jsou na prvním místě kulturním jevem, nikoli přírodním; jsou to konstrukty imaginace projektované dřeva, vody a kamene...”

Simon Schama, Krajina a paměť

Vztah k místu jako základ pocitu domova.

Pocit domova jako...

pocit stability

čitelnosti

jedinečnosti

vysoké důvěrnosti

záliby v určitém místě

Domov je prostorem pro každodennost.

Každodenní rutina jako jistota a čitelnost

Ve chvíli odloučení od domova nabývá na významu role symbolů...

A skrze symboly, symbolické objekty a místa...

... se zhmotňuje vztah k domovu.

Zdeněk Kučera, Magdalena Kašková

Utváření domova ve změněné krajině pohraničí Česka, ze sborníku Domov a krajina

„Postupně se také rozvíjejí aktivity místních společenství s cílem reflektovat proměny obývaného prostředí a krajiny a vytvořit si k ní určitý vztah s historickou a mezigenerační kontinuitou. I právě proto je reflexe minulých událostí stále potřebná k porozumění současné krajině pohraničí.”

Zdeněk Kučera a Magdalena Kašková,
ze sborníku Domov a krajina

...paměť jako „způsobilost uchovávat vjemy a vybavovat je“

definice paměti ze Slovníku spisovné češtiny

„Paměť je schopnost regenerovat někdejší stav“

Jiří Sádlo

in Václav Cílek, Krajiny vnitřní a vnější

paměť krajiny

putování

krajina

hranice

Sudety

vysídlení

domov

fenomény

fragmenty

život mezi ruinami

ANALYTICKÁ ČÁST

zdroj: www.liberecky-kraj.cz

Naučná pašerácká stezka 41 km v Jizerských horách

Podél severní hranice s Polskem vede 41 km dlouhá trasa spojující zajímavá místa regionu. Otevřena byla v roce 2001 a nese označení jako Cyklotrasa č. 3039 Hrádek nad Nisou - Višňová. Trasa je doplněna o informační tabule, seznamuje turisty s historií i přírodou tohoto kraje.

Na některých místech se protíná se Stezkou stromů, která stopuje významné stromy a stromořadí v Trojzemí (projekt Stromy v Trojzemí, 2009-2010).

Částečně lícuje také s Novou Hřeboňovkou (viz mapa vpravo), která spojuje Jizerské, Lužické a Žitavské hory, Ještědsko-kozákovský a Černostudniční hřbet. Původní Hřeboňovka fungovala na počátku 20. století, kdy se dálkové trasy těšily velké oblibě.

Hrádecko, Chrástavsko i Frýdlantsko jsou velice aktivní na poli cestovního ruchu. Obce spolupracují i přeshraničně, vzniká zde mnoho projektů, které se snaží učinit region atraktivnější jak pro pěší, tak cyklisty. S rostoucí oblibou objevovat krajinu z koňského hřbetu, se stejně tak rozvíjí i síť hipostezek. Trendem posledních let je agroturistika - poznávání skrze zážitek pobytu na venkově, během něhož se lidé zapojují do chodu hospodářství a různých řemesel.

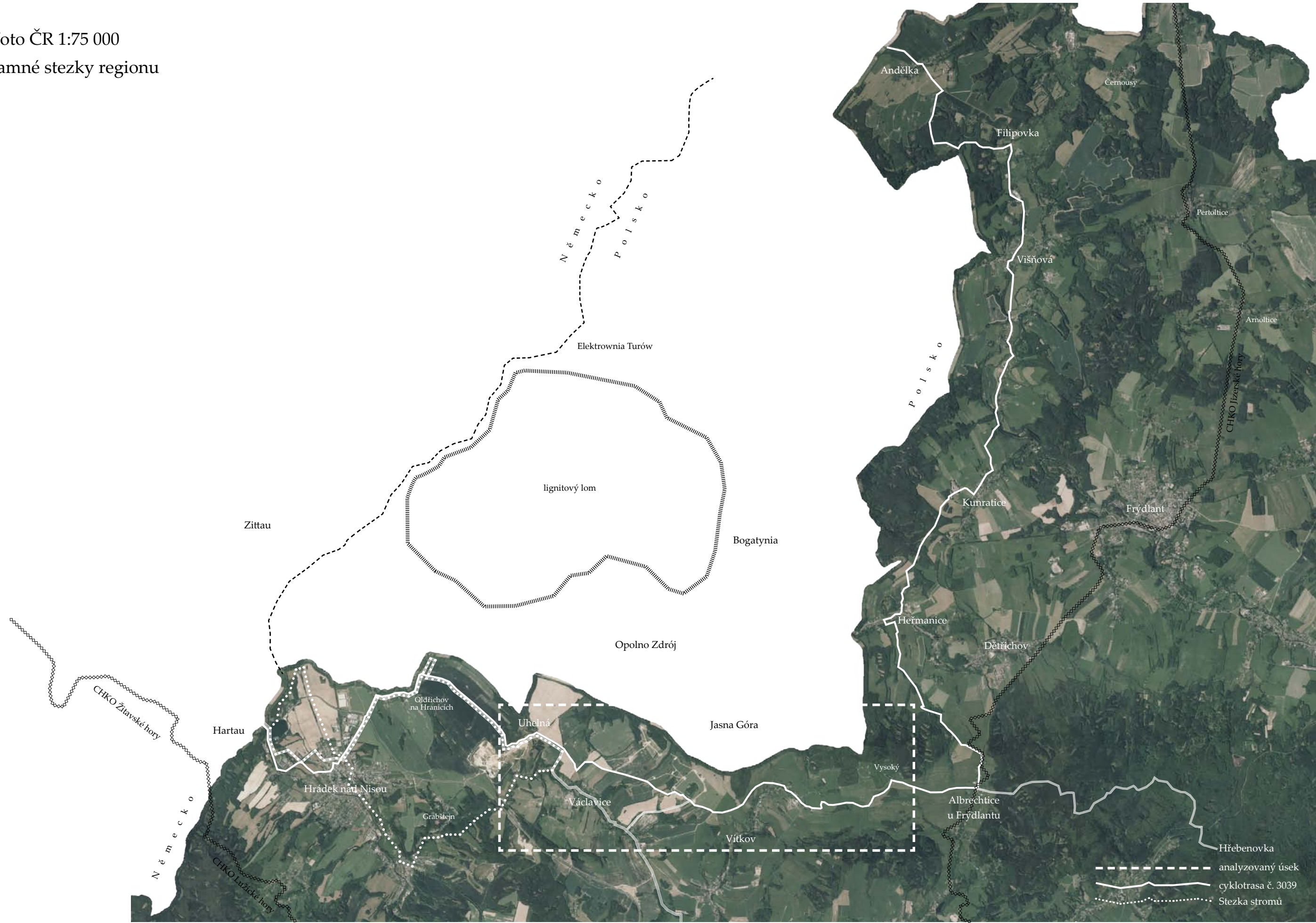
„...u přírody není nikdy jasné, co je pozadí, a co ne, řídí se to podle mého pohybu, mého zaměřování pozornosti.“

Karel Stibral, Současná estetika a krajina (Vnímání krajiny, sborník z konference)

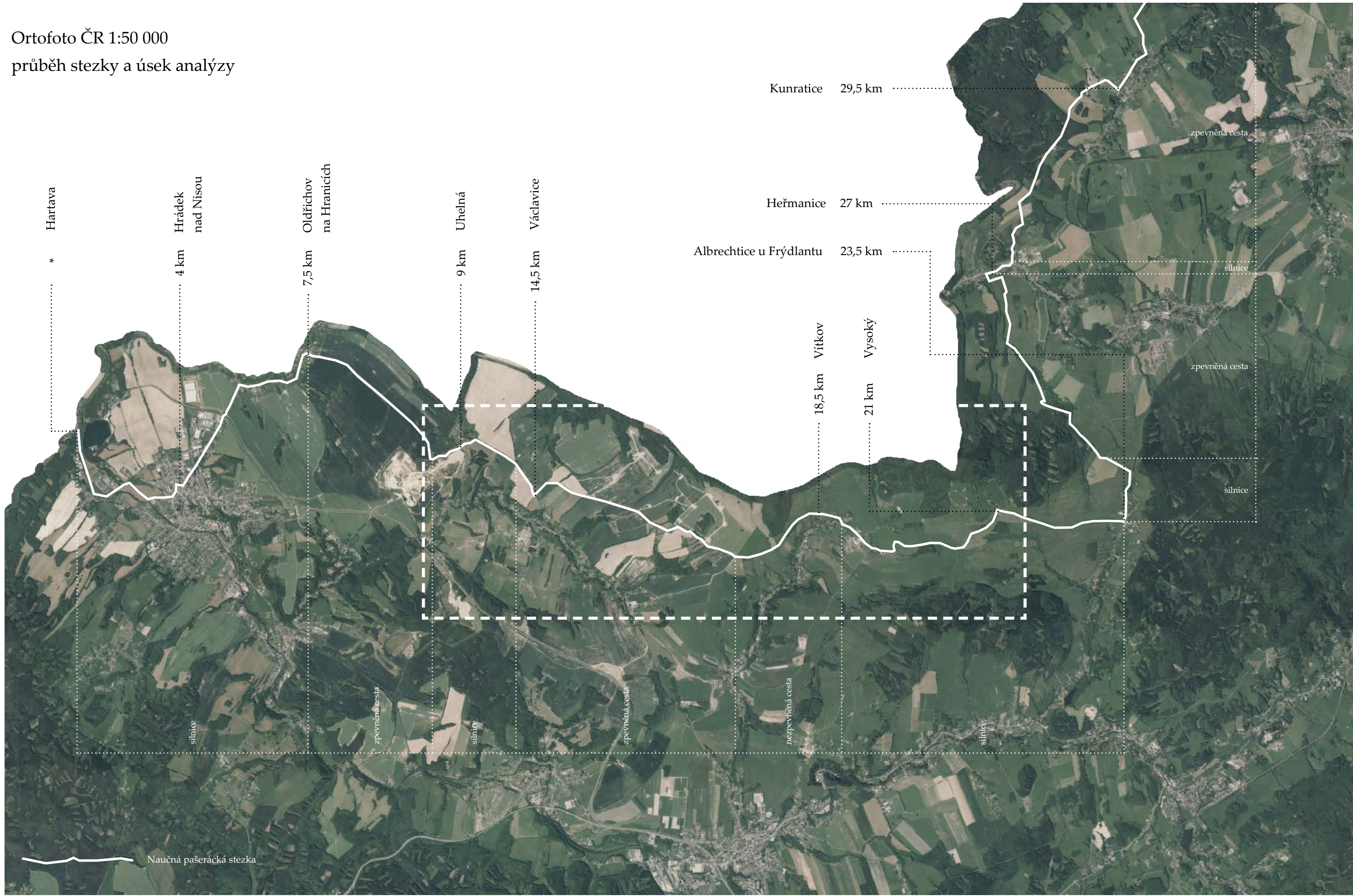
Body na mapě vlevo

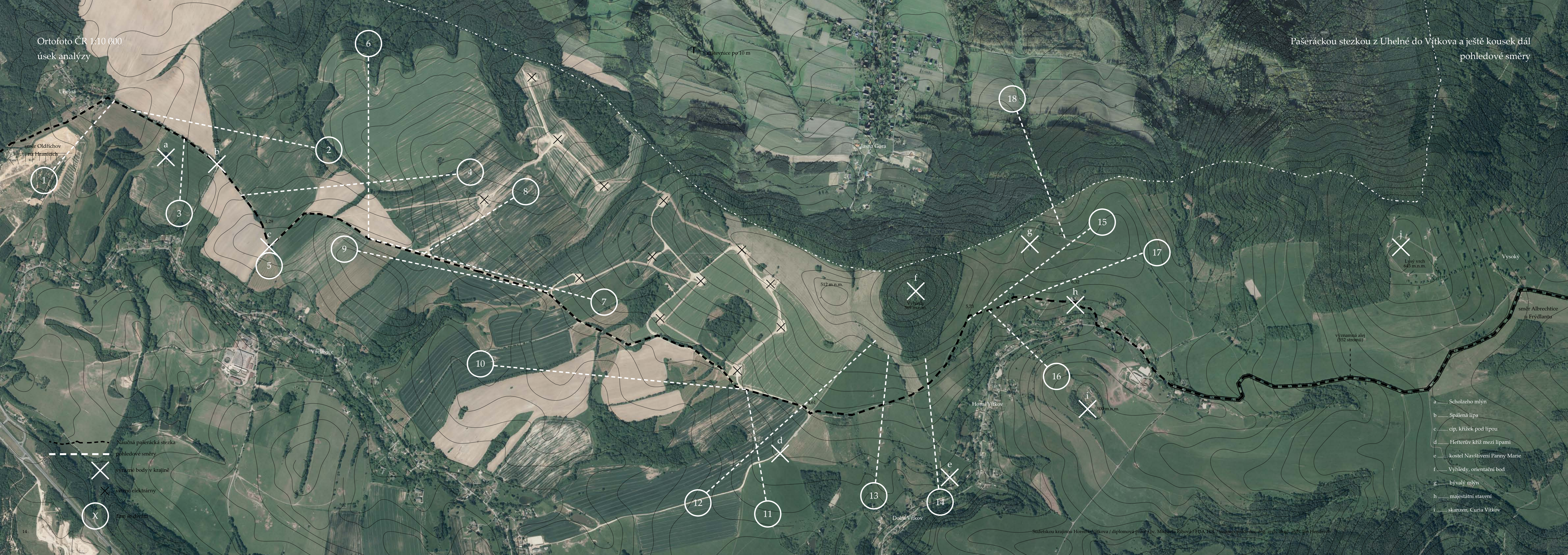
- 1) Hartava, část města Žitava, Přírodní park Žitavské hory
- 2) Kristýna, zatopený lignitový lom a rekreační areál
- 3) Hrádek nad Nisou, trojmezí ČR, Polska a Německa
- 4) Lysý vrch, torzo větrného mlýna
- 5) Heřmanice, čedičové varhany
- 6) Višňová, lidová architektura podstávkových domů
- 7) Přírodní rezervace Meandry Smědé

Ortofoto ČR 1:75 000
významné stezky regionu

Ortofoto ČR 1:50 000
průběh stezky a úsek analýzy

Ortofoto ČR 1:10 000
úsek analýzy

Pašeráckou stezkou z Úhelné do Vítkova a ještě kousek dál
pohledové směry

Úhelná

Jasná Góra

Václavice

Horní Vítkov

Dolní Vítkov

Vysoký

Lysý vrch
643 m.n.m.

významná alej
(552 stromů)

směr Albrechtice
a Frýdlantu

směr Oldřichov
a Hranicích

Výhledy
509 m.n.m.

500 m.n.m.

512 m.n.m.

573

632

700

1,29

0,78

výškovnice po 10 m

- a Scholzeho mlýn
- b Spálená lípa
- c cíp, křížek pod lípou
- d Heřterův kříž mezi lípami
- e kostel Navštívení Panny Marie
- f Výhledy, orientační bod
- g bývalý mlýn
- h majestátní stavení
- i skanzen, Curia Vítkov

- Naučná pašerácká stezka
- - - - - pohledové směry
- × výrazné body v krajině
- × větrné elektrárny
- × kam se dívat

(1) přes lom v Uhelné ke Grabštejn, Lužické hory na obzoru

(2) cestou z Uhelné k odbočce do Václavic, na obzoru větrná hůrka a kopec Výhledy

(3) bývalý mlýn za stěnou větrolamu, v pozadí Lužické hory

(10) směrem k Žitavským horám, hrad Grabštejn jako orientační bod

(11) před hranicí Vítkova, dvojice lip a kříž, na obzoru se vypíná Ještědsko-kozákovský hřbet

(12) nad Pašeráckou stezkou směrem k lipám, mezi nimi Heřterův kříž

(4) zemědělská krajina nikdy nespi; šije větrolamů vlní se jako ještěři páteř

(5) cíp nad Václavicemi; křížek pod lipou; panoramatický rozhled do celého okolí

(6) polská zkáza na rovině; elektrárna Turów na obzoru, za hranou lom lignitu

(13) posedy nad Vítkovem, na obzoru Ještěd

(14) na kraji lesa Výhledů, vítkovský kostel a Ještědsko-kozákovský hřbet v pozadí

(15) linie polních cest jako vrásky krajiny, na obzoru zvláštní dominanty, kdysi zde stával mlýn

(7) zavřený výhled na českou stranu podél cesty vpravo, na obzoru Výhledy

(8) pole s remízky, větrolamy a novou technologickou vrstvou (od r. 2017 větrná farma)

(9) pohled k Lužickým a Žitavským horám, větrolamy lemuji lán

(16) postupné sevření mezi vítkovské kopce, pohled na skanzen Curia Vítkov

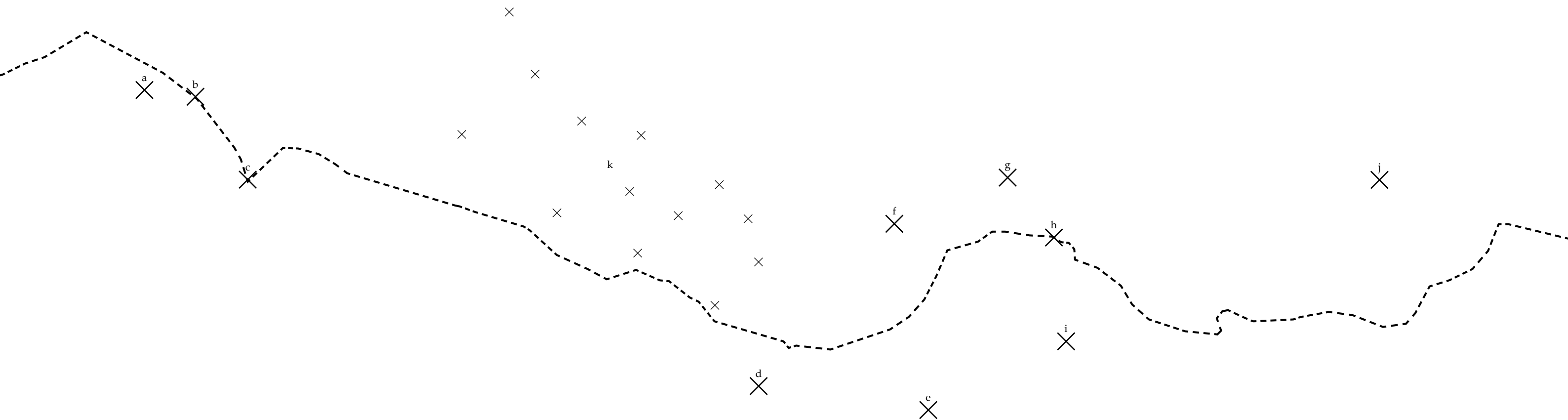

(17) pozvolný sestup k Vítkovu, v dáli dobře viditelný Lysý vrch a jeho větrníky

(18) pohled na polskou nížinu, Bogatynia a dýmající Elektrownia Turów

Pašeráckou stezkou z Uhelné do Vítkova
výrazné body v krajině

Pojetí krajiny dřívě a dnes:
„Krajina je všechno, co kolem sebe vidím, když vylezu na rozhlednu.“

„...estetický zážitek s přírodou není zážitek ani s nějakým objektem, ani s nějakou scénérií, jelikož je pro něj charakteristické mimo jiné to, že jsem UVNITŘ - že není jasné, jaký je správný úhel pohledu, který se neustále proměňuje, stejně jako vše okolo mě... jsem spíše spoluhercem než divákem.“

Jiří Sádlo in Karel Stibral, Současná estetika a krajina
(Vnímání krajiny, sborník z konference)

(a) Scholzeho mlýn, rekreační objekt, dřívě 1 ze 3 mlýnů na této trase

(b) Spálená lípa na Stezce stromů

(c) cíp nad Václavicemi, křížek a lavička ve stínu lípy

Cestou z Uhelné
za nosem
a větrníkem
Pohled se přelévá
ze strany na stranu
tu k Polsku
tu k Čechám
na hranici kontrastu
nekonečná rovinatost vlevo
malebná hrboлатost vpravo

(h) dominantní stavení na Pašerácké stezce

(g) druhý ze tří větrných mlýnů v okolí, mrak na obzoru ukrývá Ještěd

(e) cíp nad Václavicemi, křížek a lavička ve stínu lípy

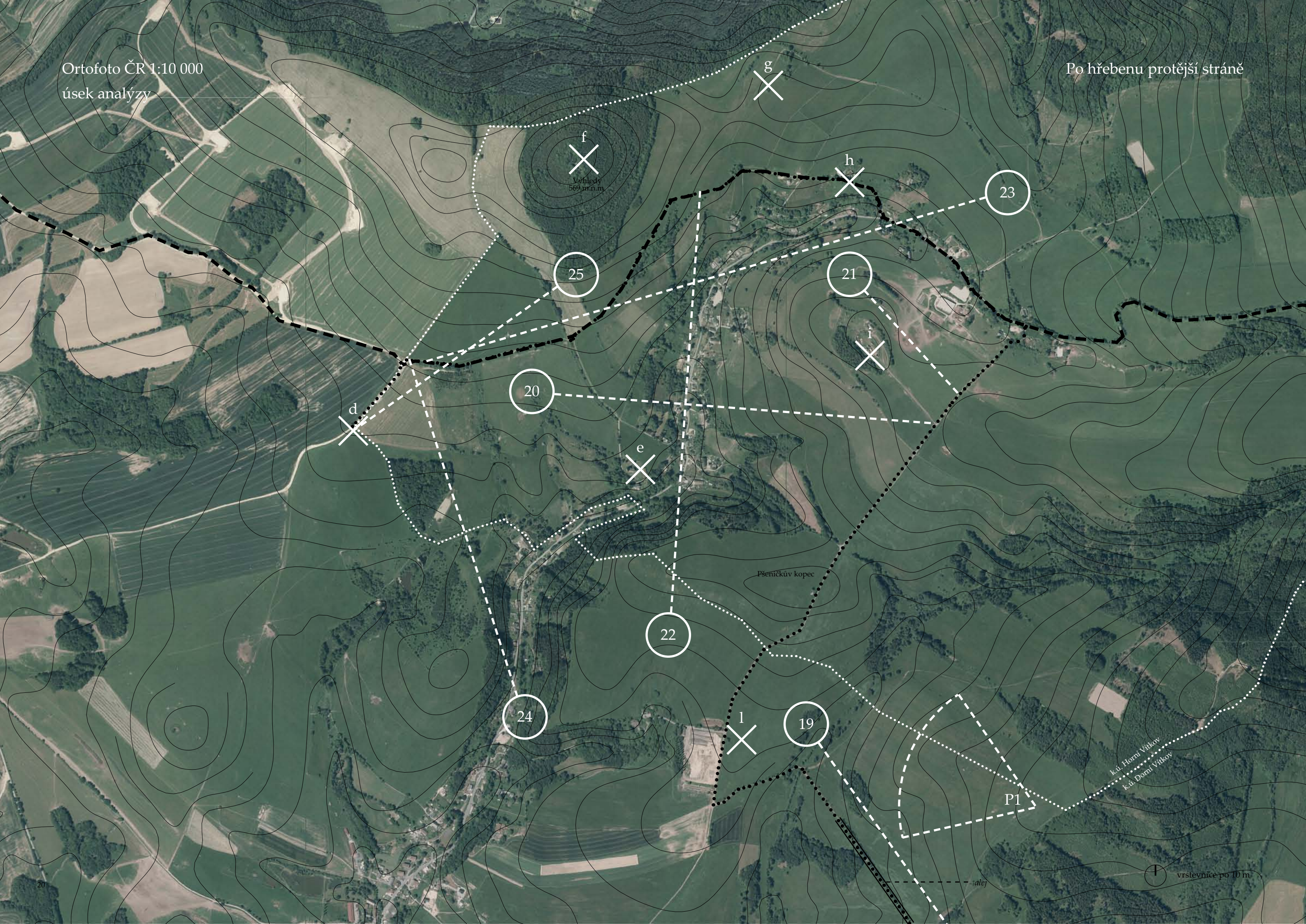
(i) (i) dominantní stavení a středověká pevnost na protějším kopci, Curia Vítkov

(k) větrná farma nad Václavicemi, Lužické a Žitavské hory v dáli

(f) Lysý vrch s větrnou farmou a ruinou mlýna

(19) z Říčku směrem k Výchledům, štihlá alej svádí cestu k Vítkovu

(1) památný strom - lípa srdčitá a Památník Floriána Wallera

(20) zpoza Curie k Žitavským horám, vítkovský kostel vykukuje nad lukami

(21) před sestupem do údolí vítkovského potoka, obzor plný dominant

(22) pohled, který neomrzí; Ještědsko-kozákovský hřbet jako na dlani

(23) schoulení podél stinného větrolamu, Výhledy po levé straně jako jediný společník

(24) na prahu Vítkova; hlídač a hřbet pohledu vévodící

(d) Heřterův kříž a dvě významné lípy

(25) zastavení ve stínu lípy; místo rozhledu do blízkého okolí

Význam Výhledů jako orientačního bodu je patrný nejen z hřebene protějšího kopce; jeho figura se objevuje již mnohem dříve. Na cestě z Liberce se vypíná jako cílová vlaječka na několika místech - nad Machninem, nad Stráží n. Nisou, nad Chrastavou u Vysoké... Cesta do Vítkova je tak pokaždé symbolickou cestou k Výhledům. A funguje tak ze všech stran - z Polska i z Německa sem každoročně přijde mnoho turistů...

P1 - Výhledy vévodí okolí, v pozadí Lužické a Žitavské hory

(e) před kostelem; info tabule a expanzivní zeleň, cesta vlevo lemovaná volnými kameny

(26)

(27)

(28)

(29)

(30)

(31) lední cesta na Výhledy

(f) triangulační bod na vrcholku Výhledů

(f) ptáčí pozorovatelna (2014) a altán (2017-2018) těsně pod vrcholkem Výhledů

(f) z vršku ptáčí pozorovatelny, přes obrostlé koruny Vítkov nečitelný

Výšlap na vrchol Výhledů má nádech poutní cesty; od kostela stále vzhůru, s převýšením 165 metrů, ale s odměnou mnoha krajinných okének. Uspořádání stromů vytváří nejen toužený stín v parných dnech, ale i brány pro pohled. Není jednoduššího a působivějšího označení místa dvojicí košatých stromů.

P2 - lesní kukaň z cesty na Výhledy, Heřterův kříž pod lipami jako solitérní skupina v krajině

(32) lidová architektura severních Čech, vyústění pašerácké na silnici

(33) majestát na hraně; linie stromů, potok a stavení u silnice

(34) prostorutvorný strom; větvená klenba nad zahradou

(35) menší domky nad potokem, velkostatky nad svahem

(36) úrovně podél potoka; silnice, větrolam, stavení

(37) dříve hostinec, dnes škola a knihovna

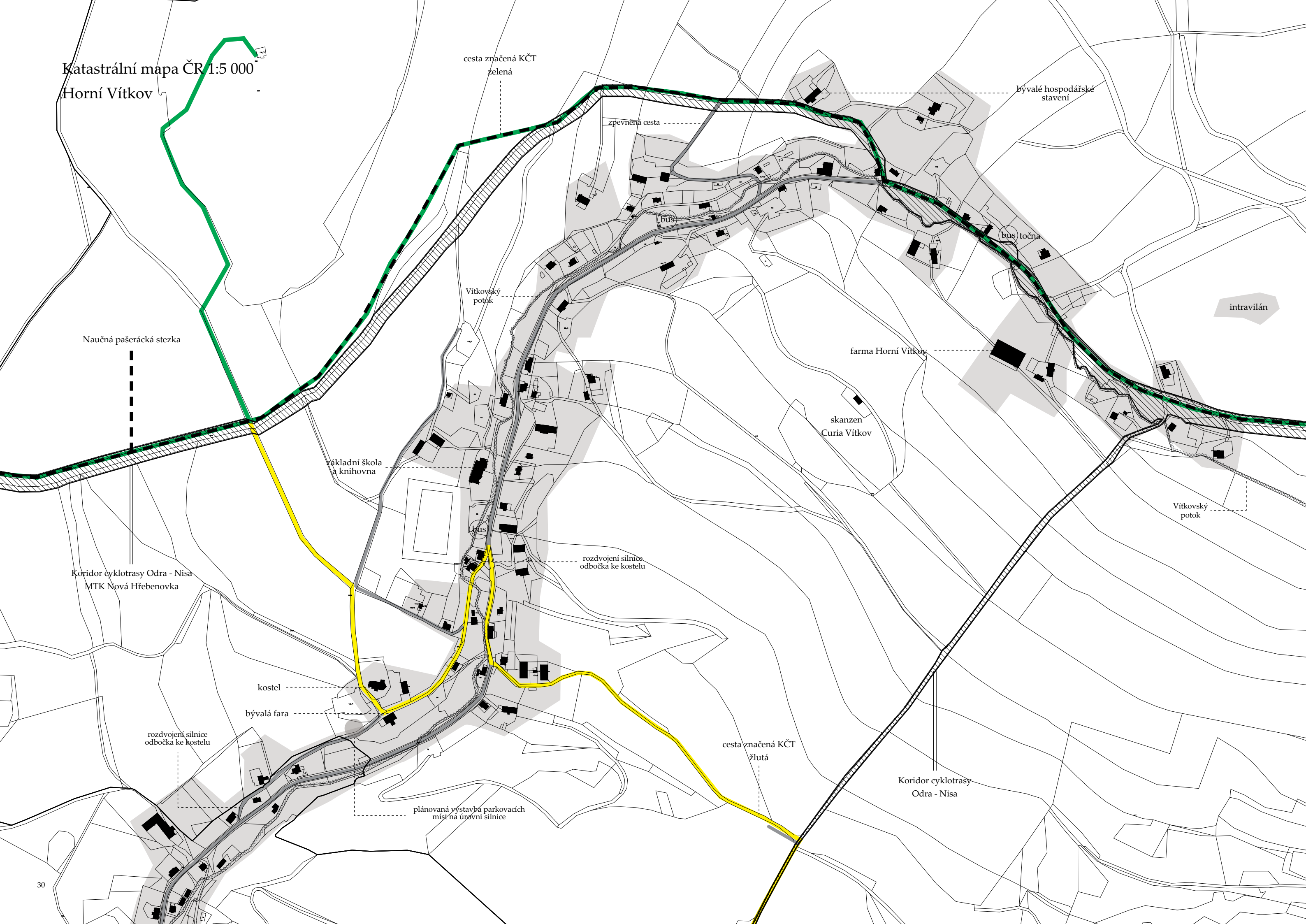
(38) hornolužický typ podstávkového domu

(39) barevnost fasády - původní německá střídmost barev versus česká divočina

(39) detail; typické velké německé stavení

HORNÍ VÍTKOV

Osídlení českého území bylo ve středověku koncentrováno především podél řek v úrodných nížinatých oblastech; v horských a podhorských oblastech pohraničí žilo Slovanů jen velmi málo. V rámci dosídlování hranice země přicházejí na pozvání českých králů v průběhu 10. století obyvatelé německého původu, aby zkulturnily nehostinné horské stráně; místa, poskytující také nemalé bohatství nerostných surovin...

Počátek osídlení na území dnešního Vítkova se datuje na konec 13. století, kdy sem z nedaleké vesnice Wittgenforf v Německu přišli synové tamějších sedláků. Nečekal je život snadný, proces zúrodnování příkrých, původně zalesněných svahů trval několik generací. Vytrvalost a píle ale přinesla své ovoce, a na konci téhož století se počet obyvatel vyšplhal ke čtyřem stovkám. Kromě zemědělství se obyvatelé věnovali tkalcovství a jiným drobným řemeslům jako doplněk k jejich hospodářství. Ani zkulturnění krajiny nepřineslo místním klid - časté živelné katastrofy - požáry a povodně, stejně tak jako pustošení projíždějícími armádami Prusáků a Švédů, ztěžovalo těžce budované živobytí.

Obec Vítkov je od roku 1980 součástí města Chrástava a má dohromady asi 300 obyvatel. Dělí se dále do dvou částí - Horní a Dolní podle polohy vůči vítkovskému potoku. Ten tvoří hlavní osu obce, obloukově se vine mezi Výchledy a protějším kopcem, kde nyní stojí středověký skanzen Curia Vítkov. V Chrástavě vtéká do Jeřice, která se takřka záhy připojí k vodám Lužické Nisy. Křivku potoka kopíruje silnice, která v minulosti nejednou utrpěla silnými záplavami. Osídlení obce lze směrem od potoka vzhůru popsat v několika úrovních - domy u potoka v údolí, zahrady, strmý svah, řady větrolamů a protierozních vegetačních pásů a na obzoru velká hospodářská stavení, nad nimiž se až k lesu táhnou dlouhé pásy polí - tzv. lánů. Vítkov se tak typem uspořádání řadí k údolním lánovým vesnicím.

POHYB V OBCI A ORIENTACE

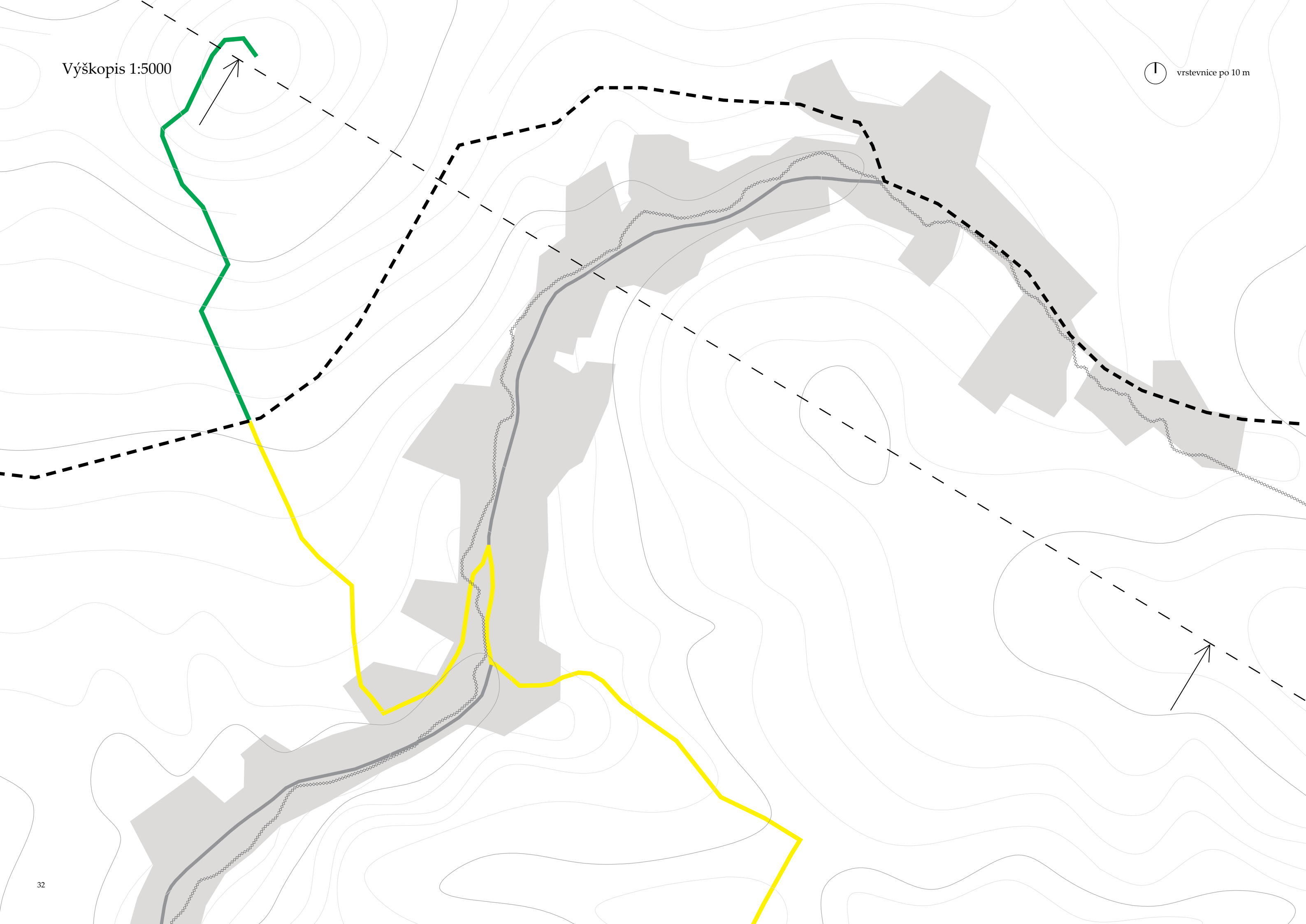
Do Vítkova se lze dostat ze dvou směrů - shora od Albrechtic u Frýdlantu, kde komunikaci lemují dlouhá alej, anebo zdola od Chrástavy. Několikrát denně jezdí z Chrástavy do Vítkova kyvadlově autobus (točna viz mapa). Komunikace je úzká (39) s několika nepřehlednými úseky a ztěžuje tak bezpečný průchod pro pěší. Hlavní komunikace se větví k jednotlivým stavením, zpevněná cesta na některých místech pokračuje dál do svahu ve formě polní cesty. Na území Vítkova se nacházejí dvě turisticky značené cesty - zelená (Pašerácká stezka/Hřebenovka) a žlutá.

ÚZEMNÍ PLÁN A ZÁMĚRY OSADNÍHO VÝBORU OBCE A MĚSTA CHRÁSTAVA

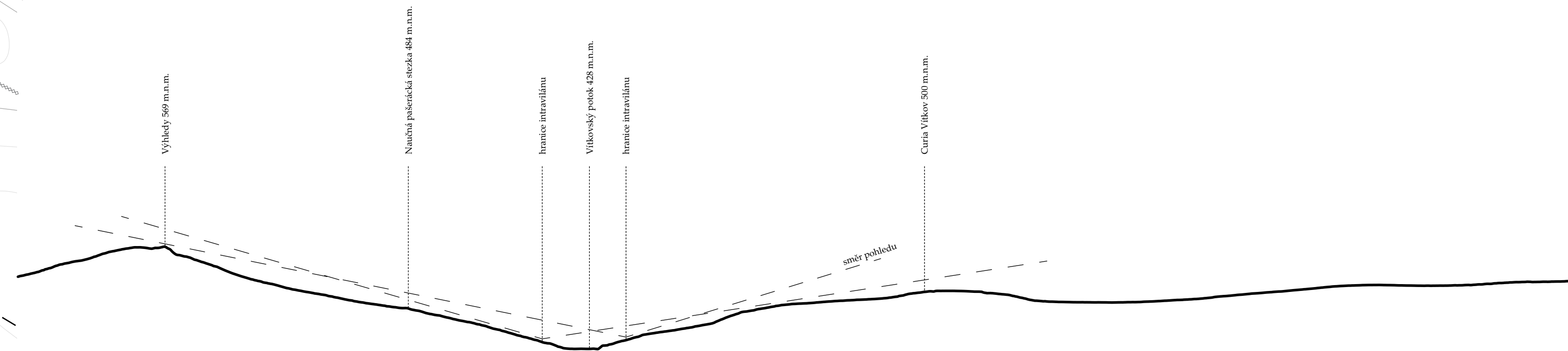
Šrafovaný koridor vyznačený na mapě je zákresem Cyklotrasy Odra - Nisa a trasy Nové hřebenovky v úpravě územního plánu Vítkova vydaném v roce 2014. V současné době je úsek Pašerácké spíše pochůzný než sjízdný - z velké části se jedná o polní cesty, které se během srážkových období rozbahňují. Koridor až na jednu výjimku licuje se stávající stezkou; pod lesem se nově vnořuje do remízku.

V rámci projektu Česko-polská hřebenovka vznikají úpravy na cestě od kostela na vrchol Výchledů. Jedná se o několik informačních tabulí, které již stojí na svém místě (před kostelem, na křižovatce turistických cest a na Výchledech) a úpravy na vrcholu Výchledů - výstavby altánu a úprava terénu (realizované v posledních měsících) (f).

U silnice se pod příkrým svahem kostela plánuje budování parkovacích míst (viz mapa).

Výškový profil Výchledy - Curia Vítkov

VIZUÁLNÍ PROPOJENÍ

Údolí vítkovského potoka se mezi kopce sice nezařezává příliš hluboko, svahy jsou však relativně příkré a porostlé - typicky linií stromů a křovin na vrstevnici, anebo upravené do teras se zídkami a opěrkami. Z intravilánu je tak nejčastěji vidět pouze hrana svahu, kde stojí větší hospodářská stavení, jen na některých místech je možný průhled k Výchledům nebo Curii Vítkov, případně k Lysému vrchu. Extravilán naopak umožňuje výhled až na vzdálené horizonty okolních hor.

*„Slovo Sudety není výmyslem politického hnutí Konrada Henleina, ba ani
jeho předchůdců z počátku 20. století.“*

*Sudety... jako „Les kanců“
...pravděpodobně keltský původ slova;*

*Sudeti montes, tedy pohoří Sudety
... v díle starověkého geografa Claudia Ptolemaia;*

Sudety... jako hory oddělující Slezko od Čech a Moravy;

Sudety... jako horská pásma obecně kolem a částečně uvnitř Čech.

(www.antikomplex.cz)

FENOMÉNY SUDETSKÉ KRAJINY na příkladu Horního Vítkova

„Na území převládá orná půda a trvale travnatý porost, lesy tvoří dubohabřiny (Melampyro nemorosi-Carpinetum) a acidofilní doubravy, ve vyšších místech přecházejí do acidofilních bučín (Luzulo-Fagetum)...

Travní porosty tu jsou velmi hojné, zolášť v pohraničních oblastech, kde po vysídlení Němců zemědělská výroba přešla na lukařství a pastvinářství.“

Krajinná analýza katastrálního území Horní a Dolní Vítkov,
semestrální práce na Mendelu, Miroslav Balcar

O ÚDOLNÍ LÁNOVÉ VESNICI

Jako tělo tajemného tvora kroutí se ves údolím podél potoka; jemná žebrovní jdou od páteře do ztracena, přitom jako nitky drží jeho kůži, jež chrání před nebezpečím vnějšího světa...

Vesnice vrcholného středověku mají v horách a podhůří schema údolní lánové vesnice. Podélnou osu tvoří potok, jehož křivku sleduje trasa komunikace; na jedné nebo obou stranách osy stojí chalupy s rozestupy, jaké v daném místě umožnily vlastnosti terénu. Od nich se vzhůru do stráně táhne dlouhý pás půdy, často až na kraj katastru, nazývaný lán - odtud lánová vesnice. Hierarchie využití lánu se odvíjela od polohy chalupy vůči potoku, většinou však za domem pokračovala prve zahrada, poté pole a les.

Lány oddělovaly meze tvořené často zídkami, větrolamy a remízky. S tím jak se zvětšovala plocha orné půdy pro potřeby zemědělských družstev tato jemná fragmentace zanikala. Negativní účinky takových zásahů do krajiny jsou evidentní - mnohonásobně vyšší riziko eroze půdy, přerušení tras a úkrytu zvěře, ptáků a jiných živočichů, vymizení některých doposud běžných druhů rostlin v místě; ztráta charakteru zemědělské krajiny, ztráta diverzity. Sahara. Ve Vítkově se tyto prvky částečně zachovaly; remízky vykukují téměř na každém kroku a větrolamy stále patří k výrazným liniím v krajině.

1843 Císařské otisky, katastrální území Horní Vítkov (Ober Wittig)

O TURISTICE A POHOSTINSTVÍ

Oblíbenost Vítkova a jeho okolí zapříčinilo, že zde jednu dobu stávalo přes deset hostinců a restaurací. Dnes zde není ani jeden. Buď zanikly úplně a dochovalo se jen pár historických pohlednic anebo dnes budovy slouží jinému účelu. O významu pohostinství hovoří kniha Vitalije Marka Zapomenuté hospody, vinárny, kavárny a cukrárny na Chrastavsku, odkud pochází i tyto pohlednice.

Významných vlivů na vznik a fungování hostinců na Chrastavsku měl rozvoj těžby rud a uhlí, později rozkvět textilního průmyslu a strojírenství. S tím, jak se zvyšovalo množství volného času pracovníků a rozvíjely se dopravní prostředky, opouštěli lidé zatížená města a vydávají se do krajiny. Jejich motivace se různí, ať už to byla součást intelektuální zábavy, forma odpočinku, hledání klidu anebo touha po poznání, vždy bylo třeba mít možnost se na cestách dobře najíst a napít. Hostince navíc poskytovali skvělé zázemí pro různé spolky a sdružení a také místo kulturního vyžití občanů a výletníků.

Po druhé světové válce ale dochází k jejich postupnému zániku. A není divu; dramatický pokles obyvatel, tím pádem i potenciálních návštěvníků, ale především hlubové narušení všech lidských hodnot po tragédii válečných konfliktů si nutně vybírá svou daň. Náhlou vyprázděnost lze zaplnit jen po malých douškách...

Nastupující doba socialismu ale nepřinesla žádoucí lék - znárodněním a unifikací všech služeb dochází ke ztrátě identity podniků, tím i ke ztrátě kvality, úpadku, pokleslosti. Zaniká tak rozmanitý spolkový život, díky němuž bylo pestřejší i šedivé pohraničí.

Zda-li je možná obnova kultury pohostinství v dnešní době dynamické je otázkou. Jistota nadějí je ale opětovný zájem o českou krajinu a její ne tolik zprofanovaná zákoutí a také velké množství bývalých obyvatel či jejich příbuzných, kteří se sem pravidelně a s radostí vrací. Novodobý hostinec je tak příležitostí pro míchání ozdravného mazání sudetských ran.

U Riegrů, vyhlášená restaurace se sálem, dnes zelená louka

restaurace Zelené údolí, budova dnes slouží jako škola, H. Vitkov

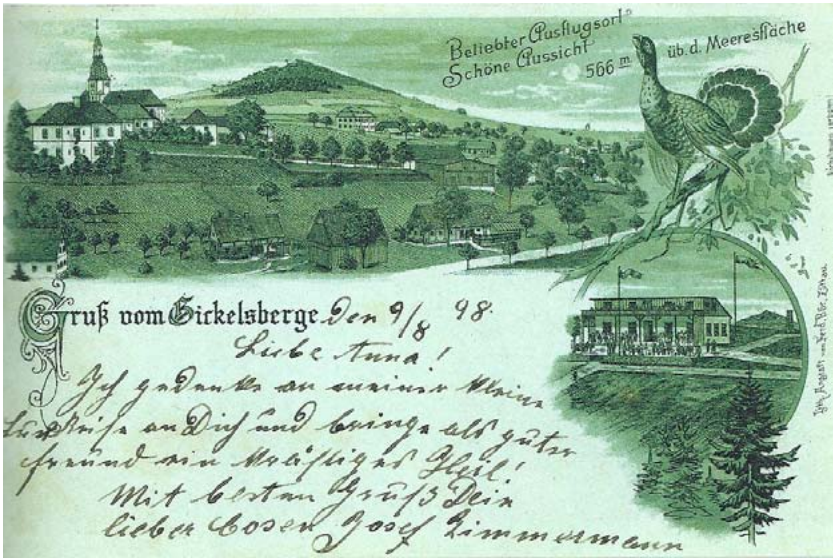
bývalá restaurace U Volné vyhlídky, zaniklá obec Vysoký (Hohenwald) I.

restaurace a vyhlídka na místě bývalého větrného mlýna ve Vysokém (Hohenwald)

U Volné vyhlídky II.

pozdrav z Výchledů I.; bývalá fara, kostel, kopeček; vpravo výletní restaurace na tehdy lysém vršku

Hostinec Ferdinanda Pfeiffera v H. Vitkově, na obzoru existující hospodářské stavení

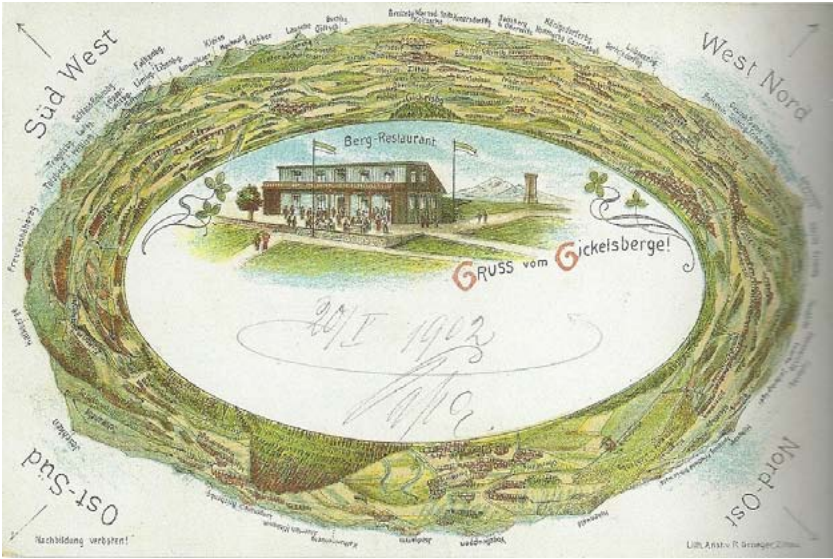
pozdrav z výletní restaurace na Výchledech; kostel a čedičová vysočina na vrcholku kopce

Chrastava s ještědem a níže vlevo vítkovský kostel z vršku Výchledů; restaurace vpravo

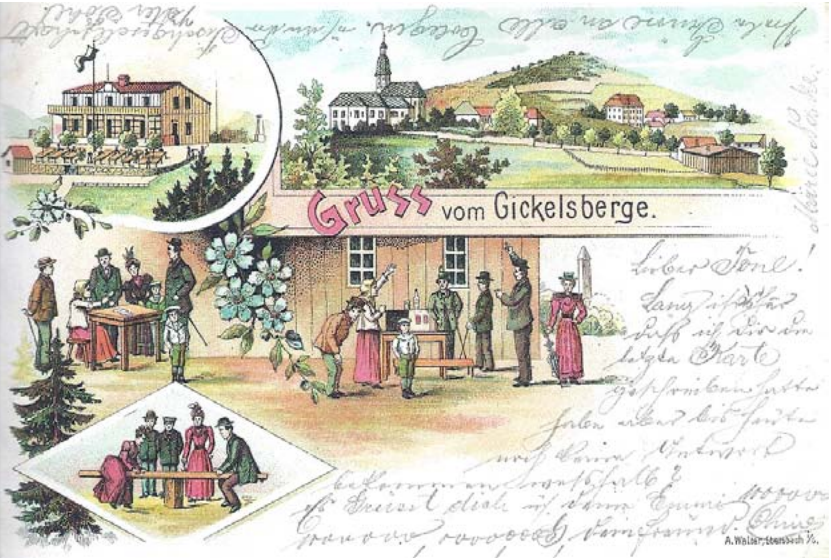
pozdrav z H.Vitkova II.; bývalý větrný mlýn a zaniklý hostinec F. Pfeiffera

pozdrav z Výchledů III. a rozhledy na všechny světové strany; dnes téměř bez výhledů

pozdrav z výletní restaurace na Výchledech II.; mladé stromky před bojem o dosažení nebes

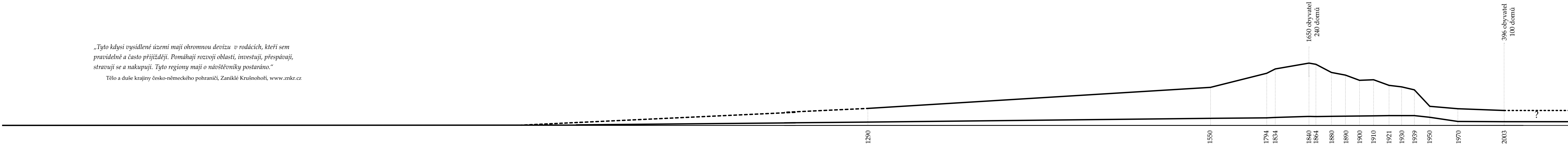
pozdrav z Výchledů II.; hrátky před zaniklou restaurací na Výchledech

pozdrav z H.Vitkova III.; dnes již neexistující hostinec U Riegrů

oblíbená výletní restaurace na Výchledech, vzadu trojúhelníkový bod; dochoval se jen kamen

O ŽIVOTĚ MEZI RUINAMI

Průběh pohraničních dějin zobrazený dvojicí křivek je zároveň indikátorem nálad společnosti. Budování vlastního domova má dlouhé trvání a zdravý plynulý nárůst. Vítkov dosáhl nejvyššího počtu obyvatel v roce 1840, stálo tu na 240 domů. Mnohonásobné lámání křivky a skokové propady níž a níž jsou obrazem válečných konfliktů a všeho, co s nimi souvisí. Odvádění mužů do bitev, zabavování potravin a dobytka, pustošení sídel... Odsun obyvatelstva po druhé světové válce je nejstrmějším spádem. Následující roky jsou ve znamení plošného bourání opuštěných domů, kam už se nikdo nikdy znovu nenastěhoval. Paměť krajiny tak utrpěla nesčetně jizev, jejichž hojení lze sice urychlit, nezmizí ale nadobro.

Přesto lze zachovat jistou míru optimismu, neboť se do pohraničí postupně život vrací. Přicházejí sem lidé, kterým nevadí dojíždět nebo pracovat na dálku a kteří hledají protipól hektického městského života. Nastupuje generace, která intenzivně hledá vztah k domovu a krajině, s níž její prarodiče neměli a nechtěli mít nic společného.

„Postavení a legitimita jejich jednání pak vyplývá právě z jejich deklarovaného kladného vztahu k domovu a potřeby jeho zachování, kdy zvláštní pozornost věnují zejména místům spojeným s osobní a kolektivní minulostí...“

„...rodné sídlo, rodný dům; hřbitov jako místo odpočinku předků, kostel jako symbolické místo setkávání společenství...“

Utváření domova ve změně krajiny pohraničí Česka, ze sborníku Domov a krajina
Zdeněk Kučera, Magdalena Kašková

ODTRŽENÍ

Mohutná věž nad záhybem potoka, magnet pro kroky člověka... Kdysi přirozené místo setkávání všech lidí bez rozdílu, pod jednou střechou, pod jednou vírou. Dnes chladivou jeskyní, kde místo kapky ze stropu padá ručně zdobená omítka...

Opuštěný kostel není v naší zemi nijakou výjimkou. A už vůbec ne kostel zaniklý. Hledání cesty do kostela je podobně obtížné jako hledání vztahu ke krajině pohraničí. Po válkách a odsunu obyvatelstva došlo nejenom k úbytku obyvatel, ale také ke ztrátě víry jak po stránce duchovní, tak společenské. Za komunismu bylo zdemolováno neuvěřitelné množství sakrálních staveb, perliček naší architektury. V Sudetech spolu s nimi i domy, někde celé obce. Ve vedlejších Václavících z kostela, který býval dominantou obce, zbylo základové zdivo pod zelenou loučkou.

Kostely mají těžký osud, přetrvává však jejich funkce orientační, kompoziční - vždyť nejednomu městu vytváří jedinečnou siluetu. Stačí však, aby přetrvaly jako duté sochy v krajině?

Raně barokní kostel Navštívení Panny Marie je od roku 1958 veden jako kulturní památka České republiky. Jeho základy byly položeny v první třetině 14. století, kostel byl dřevěný, ale už tehdy měl mohutnou věž a okolo něj se rozprostíral hřbitov. Až po polovině 16. století se vybudoval kostel zděný, který byl mnohokrát přebudován až do své závěrečné barokní podoby. Vítkovský kostel je ojedinělým zástupcem raně-barokní sakrální architektury u nás, podobných se totiž mnoho nedochovalo. Dnes je v pronájmu sdružení, které zde občasně pořádá kulturní akce. Hřbitov kolem kostela byl proměněn na zelenou louku, namísto farního okrsku se v náletové lesíku povalují náhrobní a jiné kameny...

„...historie, která zde „kouká ze země“ po bývalých obyvatelích.“
Tělo a duše krajiny česko-německého pohraničí, znkr.cz

O KRAJINĚ VĚTRU

Nad úrovní mohutných hospodářských stavení, držte si klobouky! Celá stráň je jak větrná hůrka, fouká tu bez přestání, a to i na druhé straně potoka. O to víc nejjeden ocení, potká-li remízek či větrolam; je ušetřen náporu větru, prochází skryt a navíc ve stínu, krajinu vnímá jako střídání šatníku; pod stromy s kabátem, na stráni nahý.

Stávaly tu dříve tři větrné mlýny; václavický, vítkovský a na Lysém vrchu. Tři mlýny holandského typu, se zděnou válcovou základnou a otáčivou dřevěnou nástavbou. Václavický, označovaný jako Scholzeho mlýn je nyní zrekonstruován, září svou bělostí, od pohledy z cesty ho kryje krásný remízek - slouží jako rekreační objekt. Z větrného mlýnu na Lysém vrchu zůstalo jen kamenné torzo. Historie tohoto mlýna je ale o to barvitější; v minulosti zde pro mletí již nevyužívaný objekt proměnili v rozhlednu a hned vedle postavili výletní restauraci. Zanikla podobně jako většina ostatních. V současné době je kamenný válec obklopen šesticí větrných elektráren, které jsou v provozu od roku 2004. Na svahu mezi Václavicemi a Vítkovem vyrostla v loňském roce další větrná farma; stojí tu nyní na třináct větrníků s červeným prstýnkem.

Větrný mlýn nad Vítkovem zůstal jen na dobových pohlednicích. Dominujíc lánům nad Výhledy, stával na hřebenu takřka na dnešní hranici Česka a Polska. Zůstalo z něj několik kamenů ponořených pod vrstvou zeminy a trávy; na jeho místě je dobře viditelný pahorek, z něhož se do výšky jako pravítko tyčí čtveřice stromů.

„... tak vznikaly domy harmonicky propojené s krajinou, zachovávající unikátní místní charakter. Z důvodu toho, že se venkovské stavby omezovaly na několik málo druhů stavebních materiálů používaných na všechny stavební části, došlo k sjednocení jejich celkového vzhledu. Tyto rozličné materiály byly ručně získávány a také upravovány, čímž vznikaly živé povrchy.“

Opravy podstávkových domů, příručka pro majitele a stavebníky; Kerstin Richter

O STATKU NA LÁNU

Od prvního pohledu nemůžu uvěřit tomu, co vidím. Ne jednou, ne na okamžik, ale ještě několikrát se při průjezdu obce, kde lišky dávají dobrou noc, objeví; obzoru vévodící majestátní stavení. Není jediné, a přes to nejpůsobivější...

Obdivuhodný cit pro výběr místa k životu, pramenící z hlubokého poznání krajiny a místa je předností stavitelů, kteří v pohraničí budovali. Zejména v trojzemí Německa, Polska a Čech se podstávkových domů zachovalo velké množství a utváří tak jedinečný charakter zástavby regionu. Podstávkové domy jsou ztělesněním praktičnosti; hrázdné horní patro vynášené na dřevěných sloupech nezatěžuje spodní, většinou roubené, čímž se významně omezí sedání, vlastnost dřevostavbám vlastní. Pro stavbu byly používány zásadně lokální zdroje materiálů; hlína, kámen a dřevo; kde byl nedostatek dřeva, zdilo se více. Vedlejší produkty hospodaření generovaly další stavební materiál; včelí vosk, koňský a kravský hnůj, zvířecí chlupy, slámu a len, nic nepřišlo na zbytek. Typické vnitřní členění podstávky je třídlíne - roubená světnice, zděná síň a chlév. V nízké světničce je v létě příjemný chlad, v zimě stačí zatopit v kachlových kamnech a teplo se už se line celým domem...

„V roce 1945 stále bylo tolik zachovalých budov a architektonických detailů, že nikoho nenapadlo ohlídat rekonstrukce těchto cenných staveb. Naopak bylo třeba přemalovat ty „německé strnulé šedivé obličejy“ českými barvami a švejkovským úsměvem“...

Až rekreanti začali původní tvář domů klást jako vzor a onu hlavní estetickou hodnotu pohraničí. Bylo jim jedno, jestli to symbolizuje německé tradice, či ne.“

Přístup novoosídlenců ke krajinnému rázu německých kulturních oblastí a změny na tváři pohraniční architektury, z diplomové práce Petra Mikšíčka

O BAREVNOSTI

Ta modrá!

Nepřestávám se ji podívat... Blankytná jako jarní obloha hned po ránu, uklidňující, mírná, omamující. Objeví se vždycky nečekaně. Na dveřích, na prknech, na stěnách. A vždycky neskutečně potěší. Radostná to barva!

Snad ve všech sudetských obcích lze od devadesátých let sledovat ptačí metamorfózu fasád; jako by touha po dalekých krajích přešla do potřeby přenést jejich atmosféru alespoň na vzezření vlastního bydlení. Namísto přirozeně maskujících barev, šedošedých polotonů, polostínů, tolik typických pro stavení v podhůří, sledujeme zrození exotického tvora.

Proč máme stále takovou potřebu odvádět pozornost od toho, co je kolem nás?

NÁVRHOVÁ ČÁST

státní hranice není jen čarou na mapě; je fyzickou hranicí lesa, hranicí pohybu

za mlýnem jako překvapení, dvojice dřívků stromy obklopených; přírodní drobný amfiteátr; co tu asi bylo?

podivný pahorek viditelný z dálky, trčí z něj čtveřice stromových sloupů, architektura sama o sobě, řád v půdorysu

pozorovatelná, altán... Výhledy bez výhledů. A o kousek výš hromada kamení; na vrchu vedle sebe stojí dva světy; současný, co chce být upravený a ten minulý, co se blíží k zapomnění

sestupují níž a níž k Vítkovu, v záhybu cesty remízek, pod místem, kde stával mlýn; zastavuji, musím, je tu krásný výhled na ještěd lemovaný svahy nejbližších kopců, pode mnou údolí vítkovského potoka

cesta mě sama vede přímo do dvora; vtahuje, objímá; chci se tu zastavit, na chvíli setrvat

po chvíli na lesní cestě ve stínu mezi buky a břizami, objeví se nečekaně průhled z lesa ven; dívám se shora na skupinu větrníků, jejichž pata se schovává za hranou kopce (P2)

kudy na vrchol Výhledů? vstup do lesa se skrývá, není patrný na první pohled; z kraje lesa, otočím-li se zpátky už ale dobře čtu místo odbočení; značí ho dvojice stromů na významné ose II.

zúžení mezi lesem a remízem, intimita; nová cesta skrz remízek, střídání atmosféry; prostor lineární versus rozlehlý, uvnitř a na povrchu

stojím na kraji s měkkou poduškou za zády; pozornost se v maximální míře zaměřuje na to, co je přede mnou, okraj lesa splývá s mými zády

už z dálky je slyšet, jak tu zpívají ptáci svou radostnou melodií, o mohutný strom se opírá důkladně seschlý posek tak akorát pro jednoho; z remízku je úplný pokojíček, stačí se usadit...

křížovatka cest, přeexponované místo; tu cedule, tu přístřešek, tu plechový barel, vprostřed mezi nimi krásný strom, trochu se dusí, ale výhledy má krásné; můžu počkat a rozmyslet se, kudy dál; významný bod

pěšina se line mezi děrovaným stromořadím; v zimě rámuje mohutnou věž kostela, v létě cestu láskyplně objímá

vstupují do klína mezi svahem Výhledů a nízkým remízem; stinný úkryt, pozornost zaměřují za konec cesty na obzor, vykukuje tam skupinka větrníků na Lysém vrchu

nic tu není, ale přesto má místo dynamickou stopu; uježděný prach cest, kde se otáčí stroje na kolech, jen umocňuje vnímanou rozlehlost místa

jeden z nejsilnějších momentů v krajině pod Výhledy; dvojice lip tu hrdě stojí na stráži, prodloužená ruka vévodících Výhledů (d)

rozmezí, shromaždiště; přirozený výchozí bod pro vstup do krajiny; dům nechat za sebou, vydat se vzhůru lemovanou pěšinou; kostel je mou jistotou

po zemi, po větvi, po náhrobním kameni, plazí se břečťan mezi nálety; nedůstojnými sousedy kostelní figury

O PROCHÁZENÍ KRAJINOU

Se vstupem na území Horního Vítkova se také zásadně proměňuje vnímání krajiny. Překulení je moment, kdy naposledy vnímám daleké horizonty Lužických a Žitavských hor; pak už se po vrstevnici Výhledů posouvám podobně jako konec provázku při vyměřování poloměru se středem ve vrcholu kopce. Tak jak pomalu sestupuji na dno údolí, okolní kopce můj pohyb objímají, mění se měřítko vnímání, pohybují se od panoramatu k obejmutí.

Paradox Výhledů bez výhledů jen podporuje touhu projít po panoramatické cestě; žádný pohled se neokouká, i když mám před očima ty samé objekty. Do Vítkova jsem se vrátila několikrát v nejdynamičtějším období roku - kolem jara; proměna z průhledné chudé krajiny zemitých odstínů v košatou paletu barev a optimismu je sice banální zjištění, při zaměření se na jedno konkrétní místo ale odhaluje naprosto jiné souvislosti; překvapuje, fascinuje.

Atmosféra na panoramatické cestě se od brány do území až na dvůr statku proměňuje; střídá se míra rozlehlosti a intimity, uspořádání stromů formuje prostor, stejně tak jako sklonitost svahů. Orientace a pohyb člověka v krajině funguje díky vertikalitám - stromům a jejich uskupením.

Významná osa I. je vizuálním spojením dvojice lip (d) a vstupu II. do lesa. Nejlépe patrná je z pohledu orámování vstupu do krajiny (P2), kde se polní cesta vine až k lipám a podtrhuje jejich význam.

Významná osa II. je vizuálním a pohybovým spojením mezi kostelem a místem, kde cesta na vrchol Výhledů odbočuje k lesu. Lemuje ji nepravidelné stromořadí, a to buď jednostranné nebo oboustranné, místy se roztrhá úplně a umožní výhled příčně ke směru cesty. Při procházení je evidentní především v zimním období, kdy je z míst daleko nad křížením možné prohlédnout až ke kostelu.

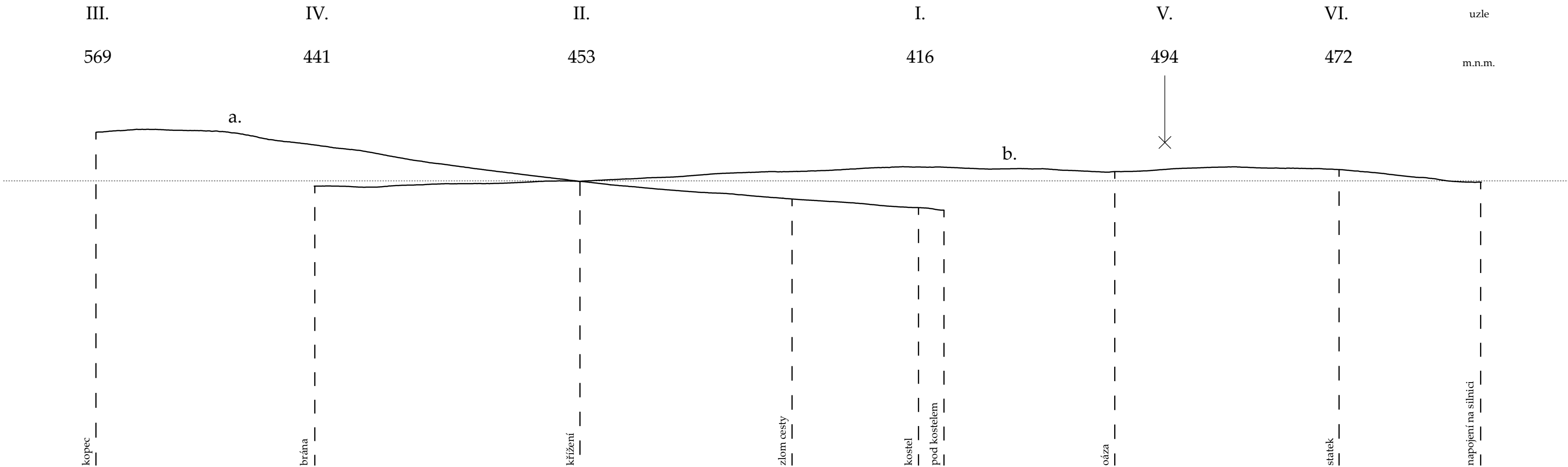
Na pomyslném průsečíku obou os tak vzniká zvláštní napětí; osy jsou jako dvě paže, kterými ohmatávám krajinu pode mnou.

Sudetskou krajinou Horního Vítkova / diplomová práce / bc. Michaela Říhová / FUA TUL / vedoucí práce doc. Ing. arch. akad. arch. Jan Hendrych

Výškové profily cest

délka trasy řešeného úseku		stoupání
Pašerácká stezka	1,72 km	31 m
výšlap na Výhledy	1,26 km	160 m

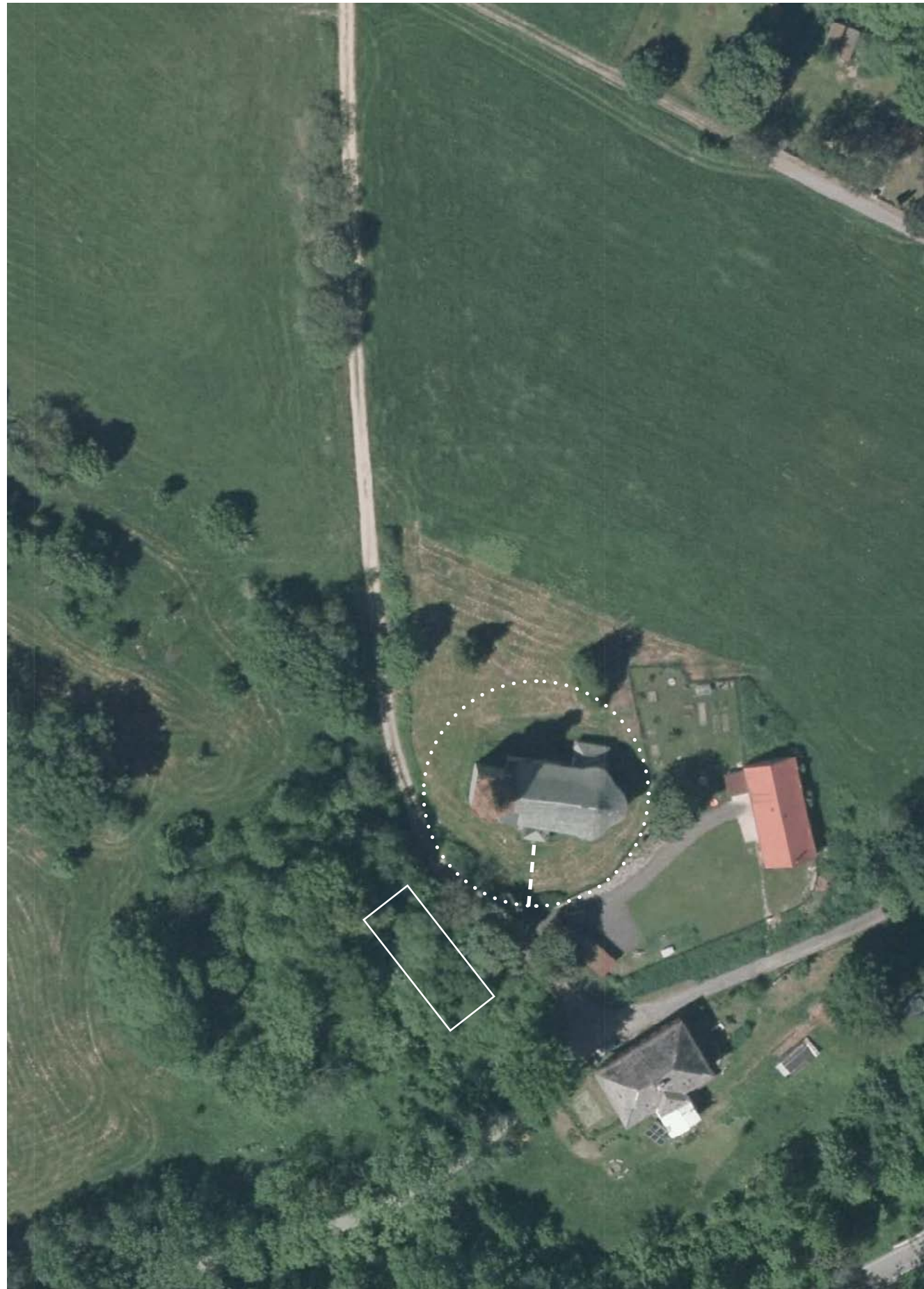

NÁVRHOVÁ ČÁST
CESTY a. - b.

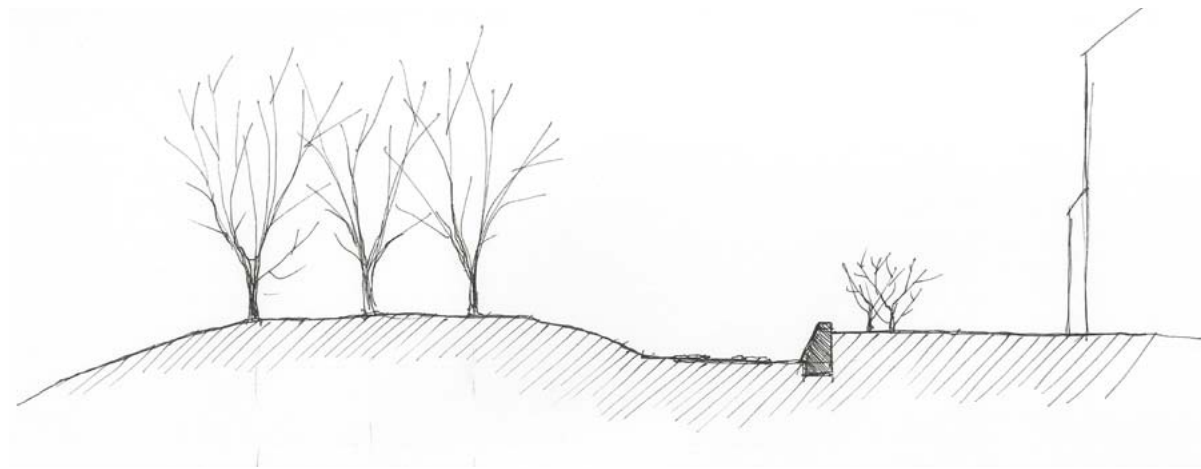
NÁVRHOVÁ ČÁST
UZEL I. - VI.

UZEL I.

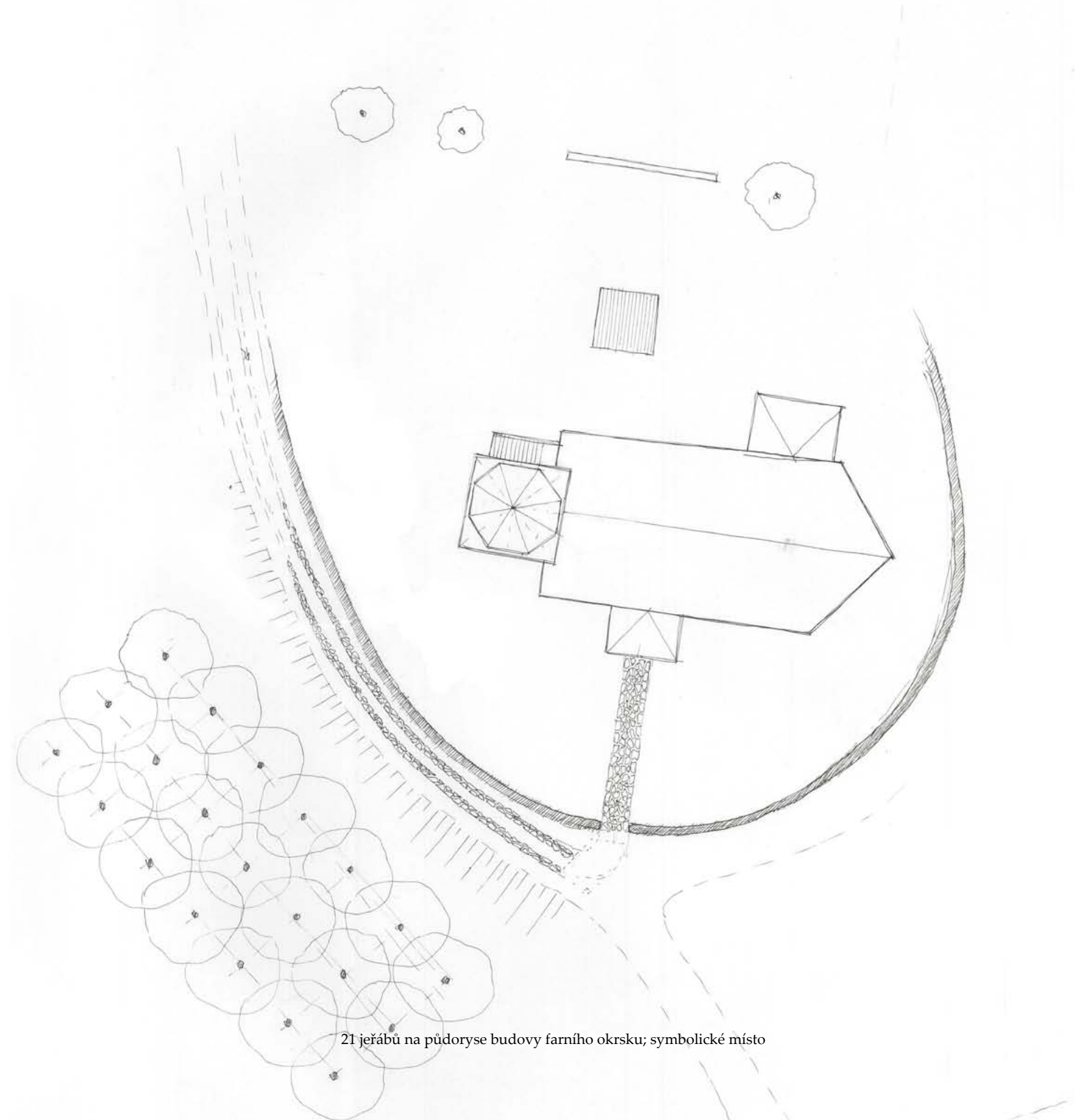
řezopohled cestou u kostela; obnovení kostelní zídky, zařiznutí do podstavce kostela

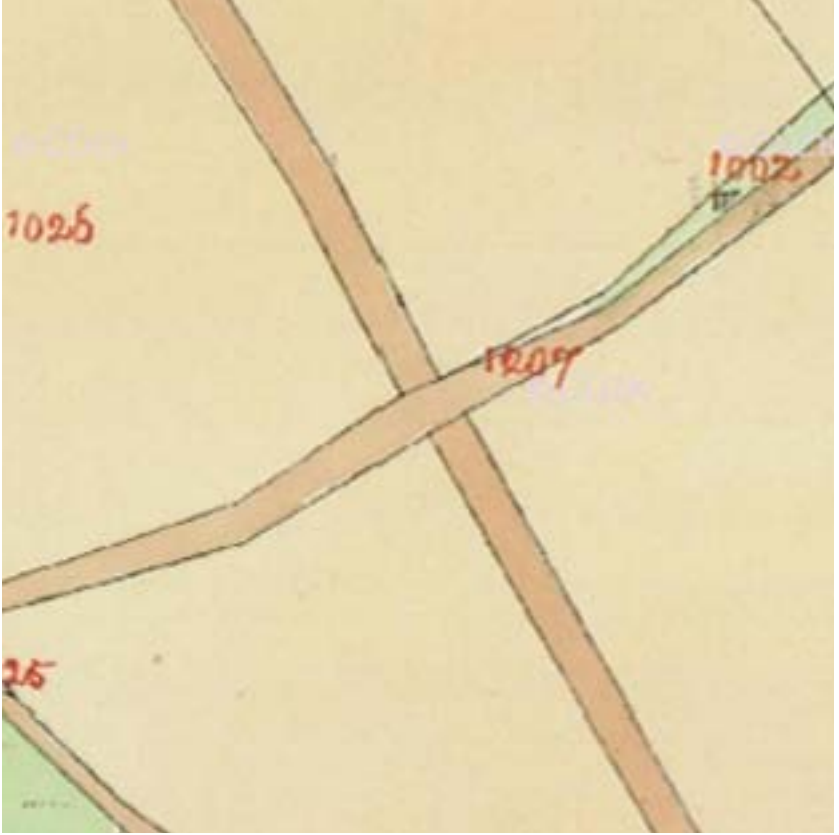
přerušení zídky v místě vstupu; kamenná rohož před vstupem do kostela

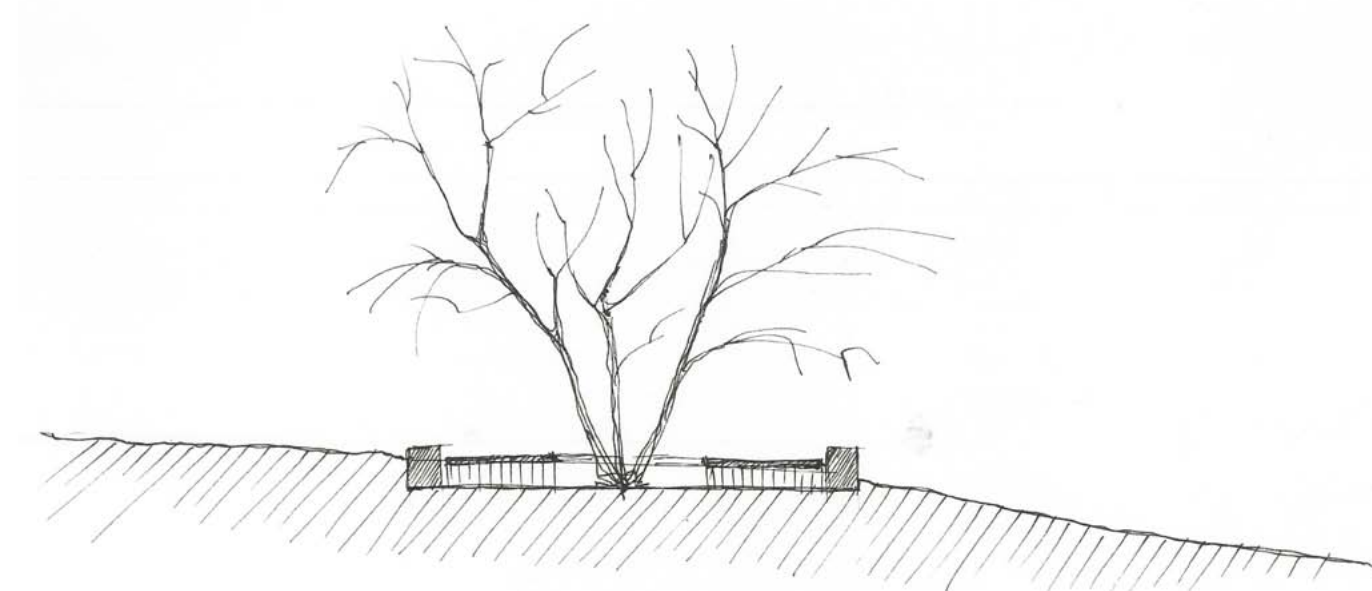
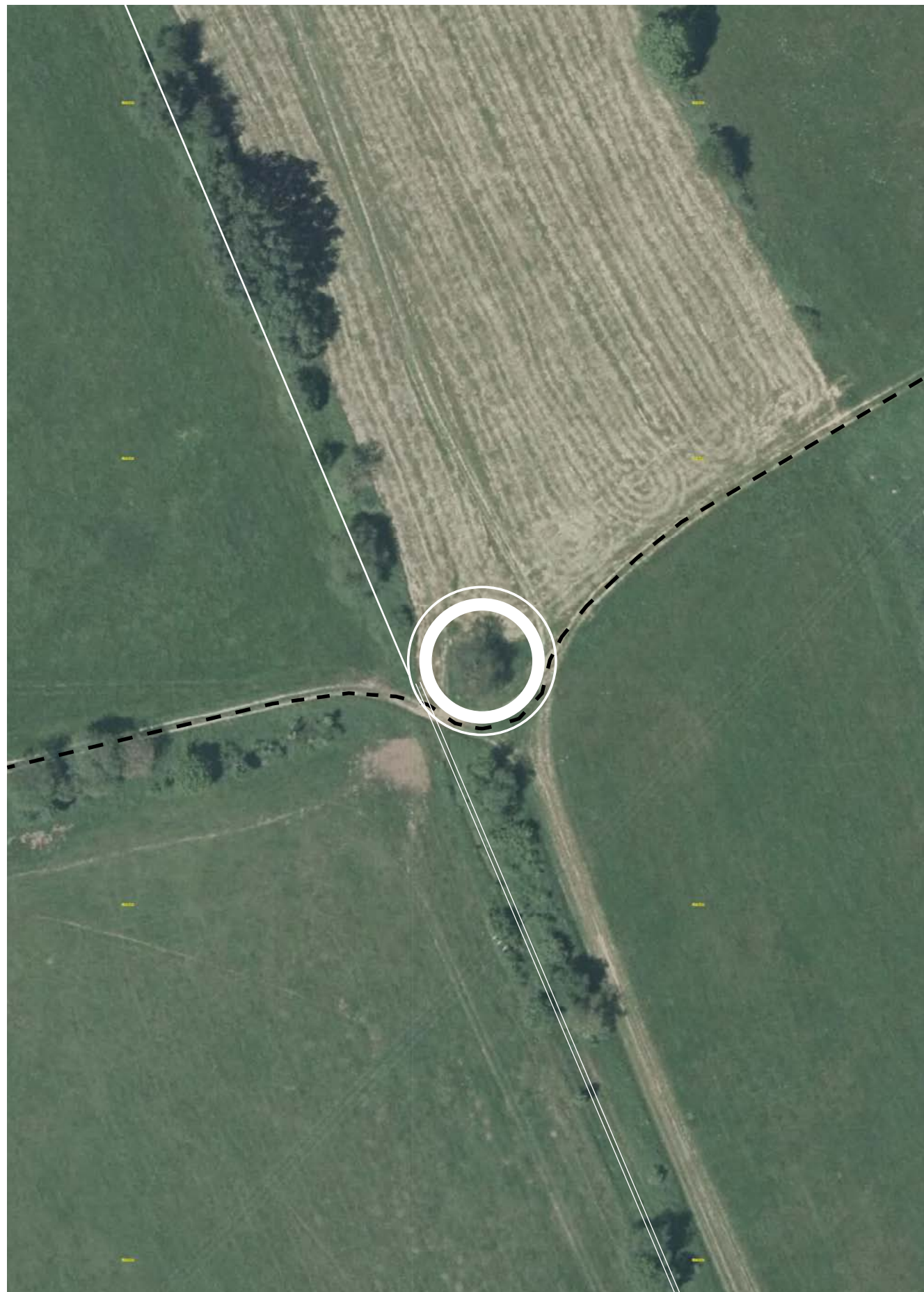
Scéna za kostelem; rám stromů doplněn o dřevěné podium a zjednodušený amfiteátr

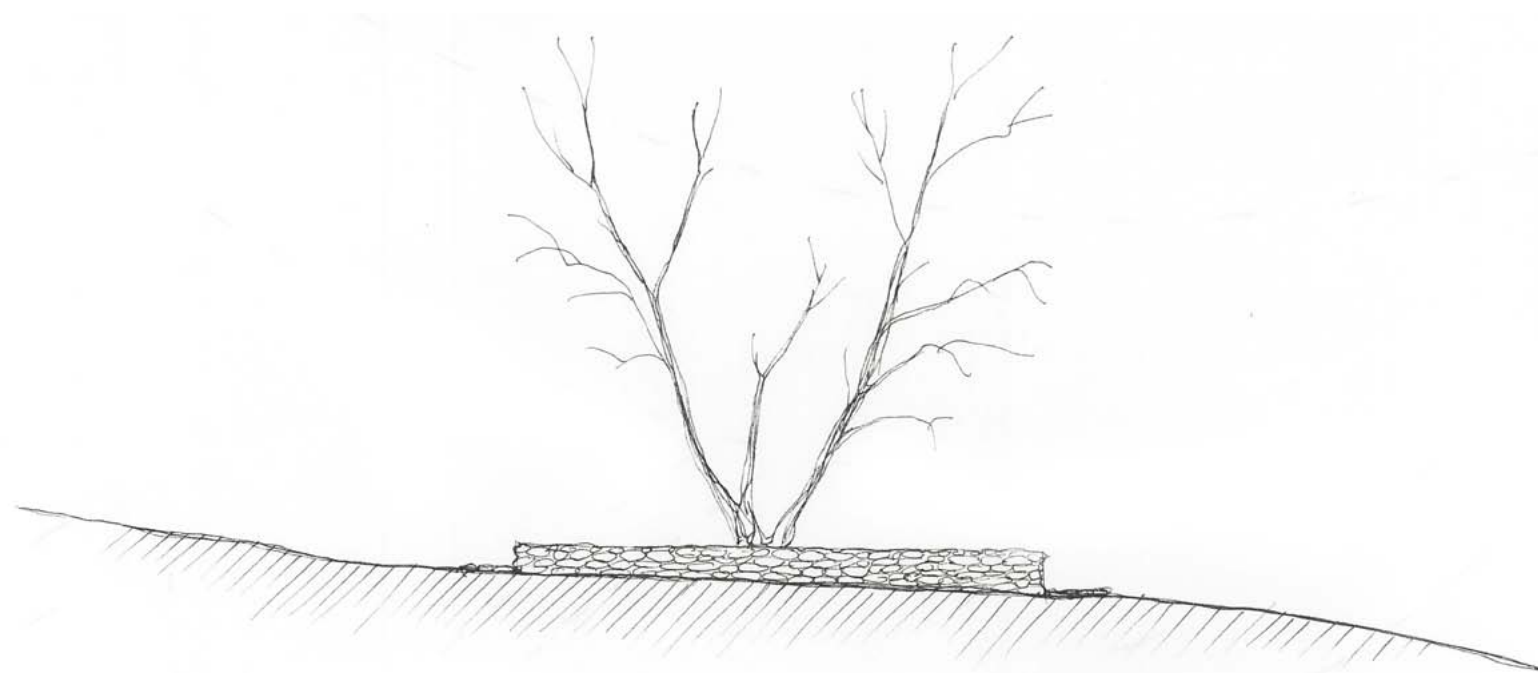
21 jeřábů na půdoryse budovy farního okrsku; symbolické místo

UZEL II.

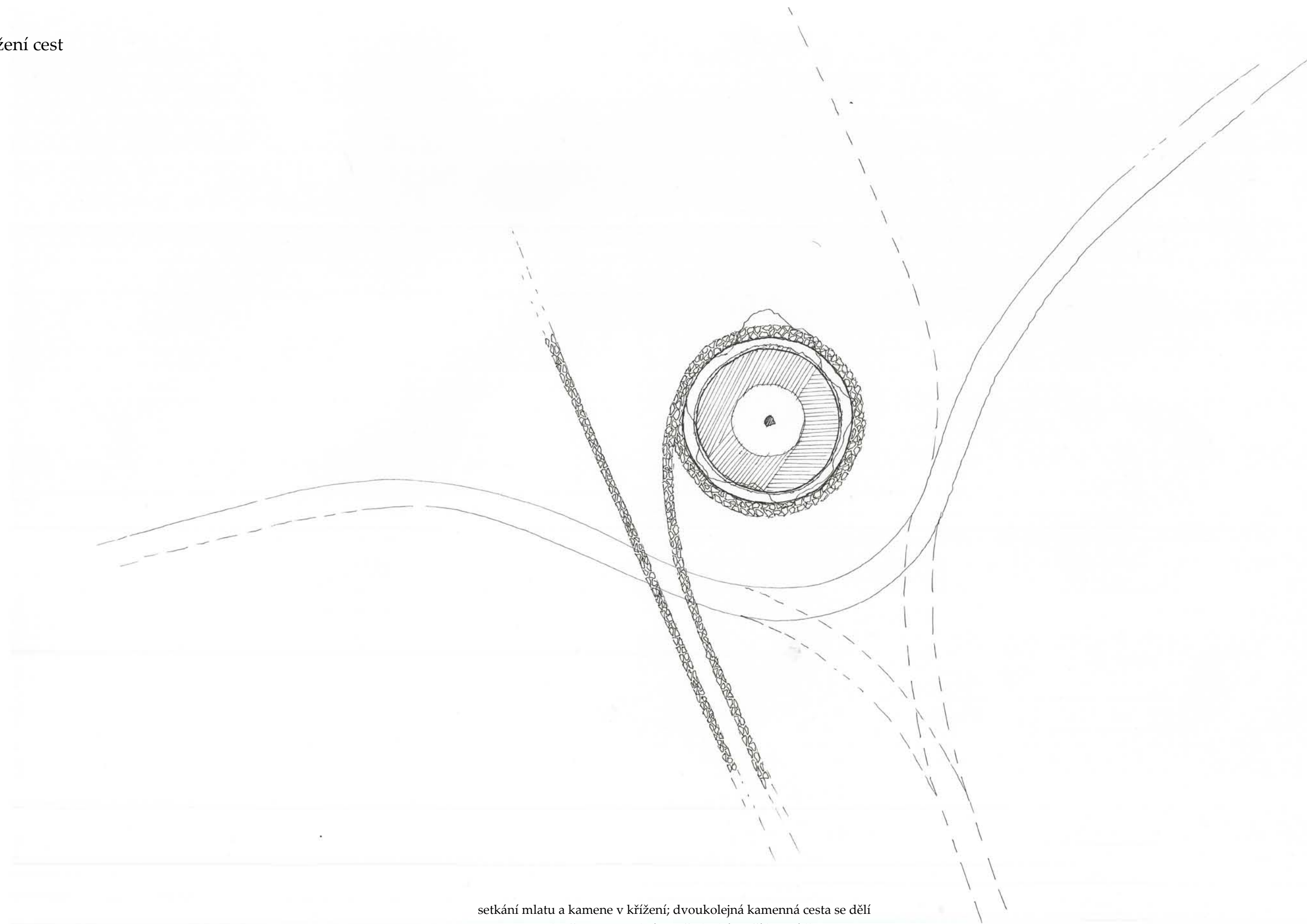

Zařízení zidky do svahu, mírné zapuštění paluby pod korunou stromu

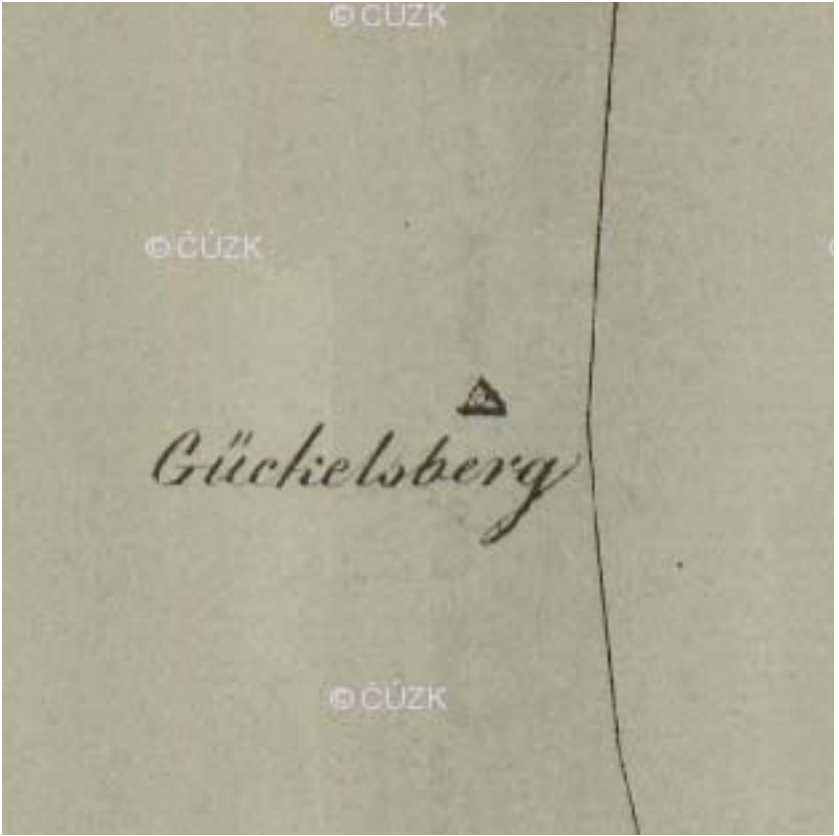
Podtržení figury stromu v křížení cest, za hranou kruhové zidky dřevěná paluba

Křížení cest

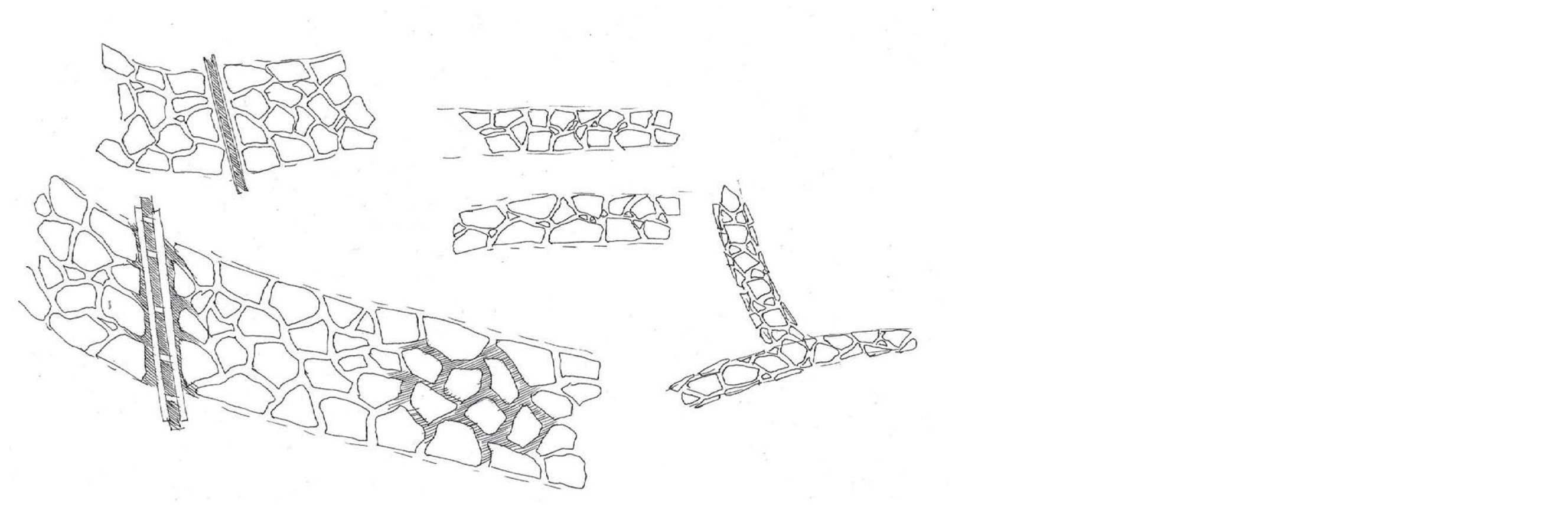

setkání mlatu a kamene v křížení; dvoukolejná kamenná cesta se dělí
a pokračuje jen v jedné stopě; druhá tvoří lem zidky

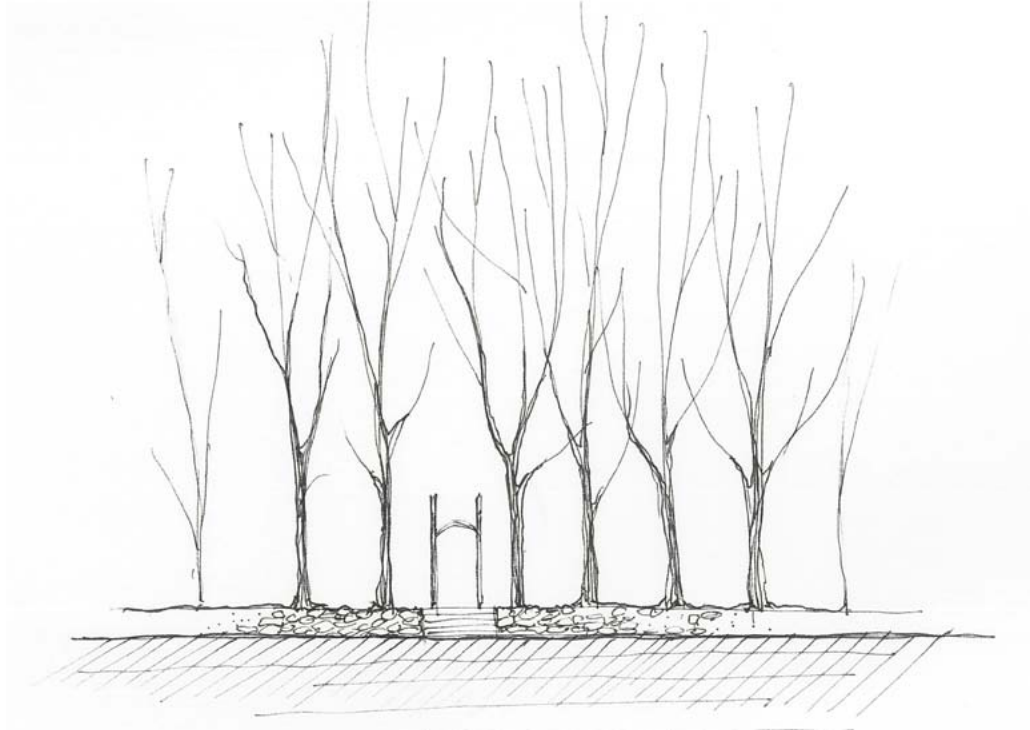

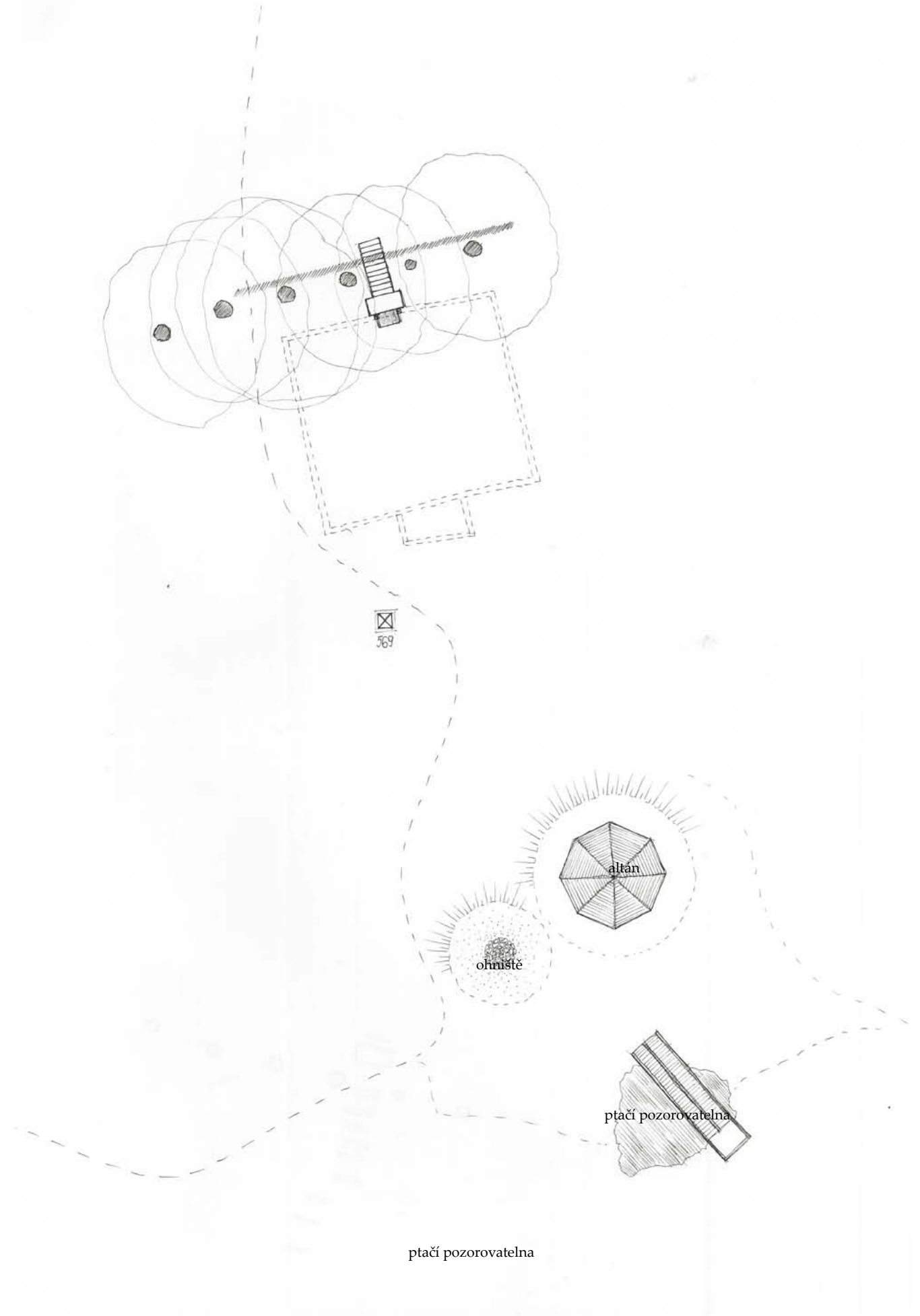
UZEL III.

Na Výhledech

obnovení zídky pod řadou kaštanů; nový portál jako fragment bývalého vstupu do restaurace

13. 3. 2018, 12:15

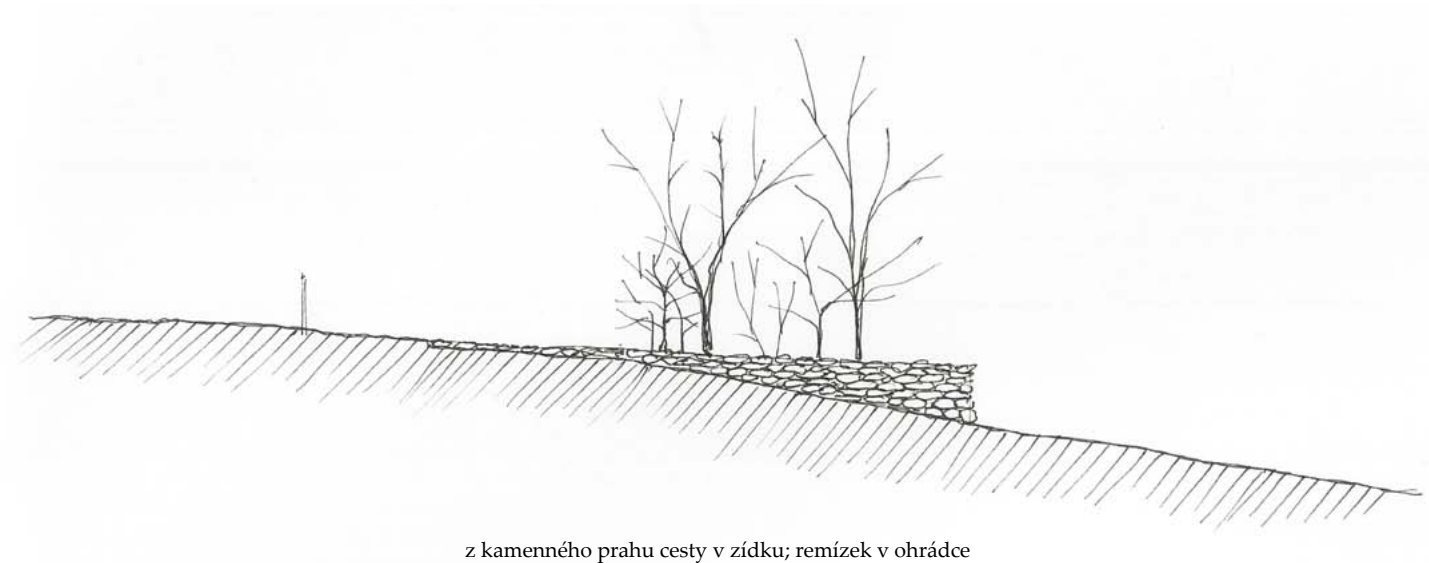

13. 5. 2018, 13:06

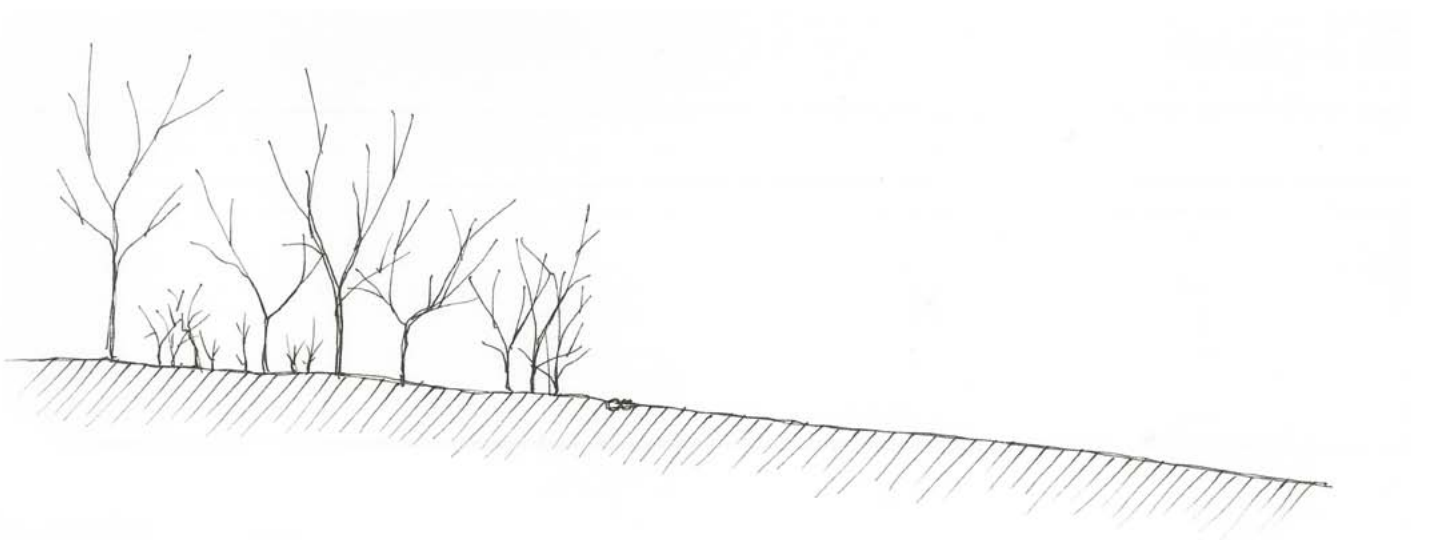

UZEL IV.

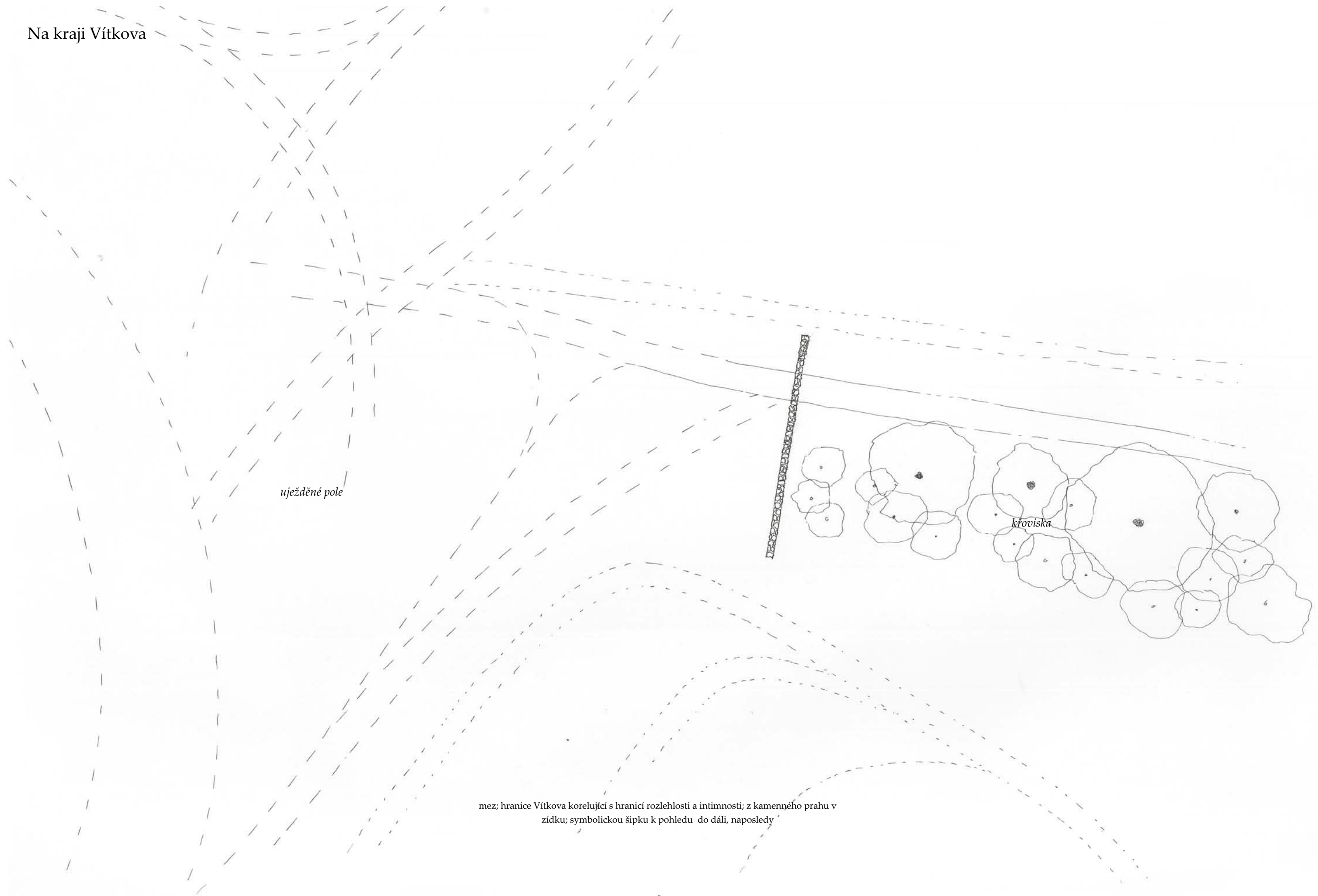

z kamenného prahu cesty v zídku; remízek v ohrádce

podélný řez cestou; pohled na remízek; kamenný práh

Na kraji Vítkova

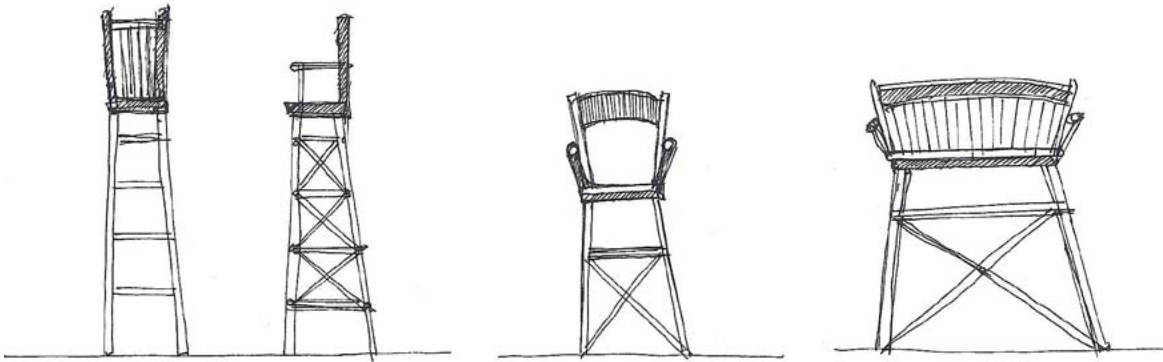
uježděné pole

kroviska

mez; hranice Vítkova korelující s hranicí rozlehlosti a intimnosti; z kamenného prahu v zídku; symbolickou šipku k pohledu do dále, naposledy

Cestou na Výhledy
vstup I. a II.

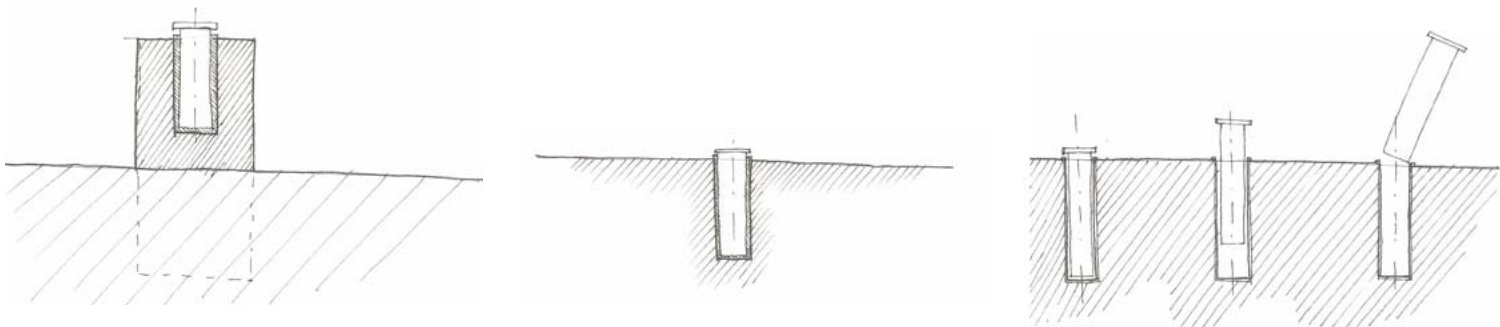
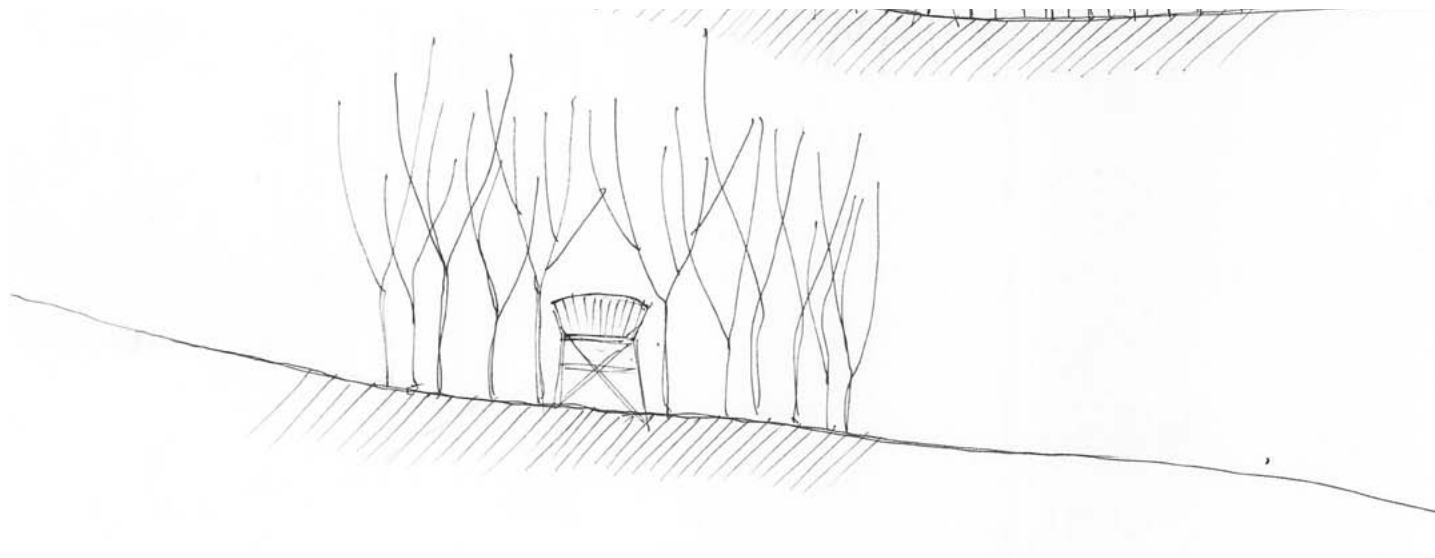
z půdy na posed; osobní pozorovatelná na kraji lesa; vetešnictví na nožičkách

cestou na Výhledy; remízek aneb hnízdo; březen

cestou na Výhledy; remízek aneb hnízdo; květen

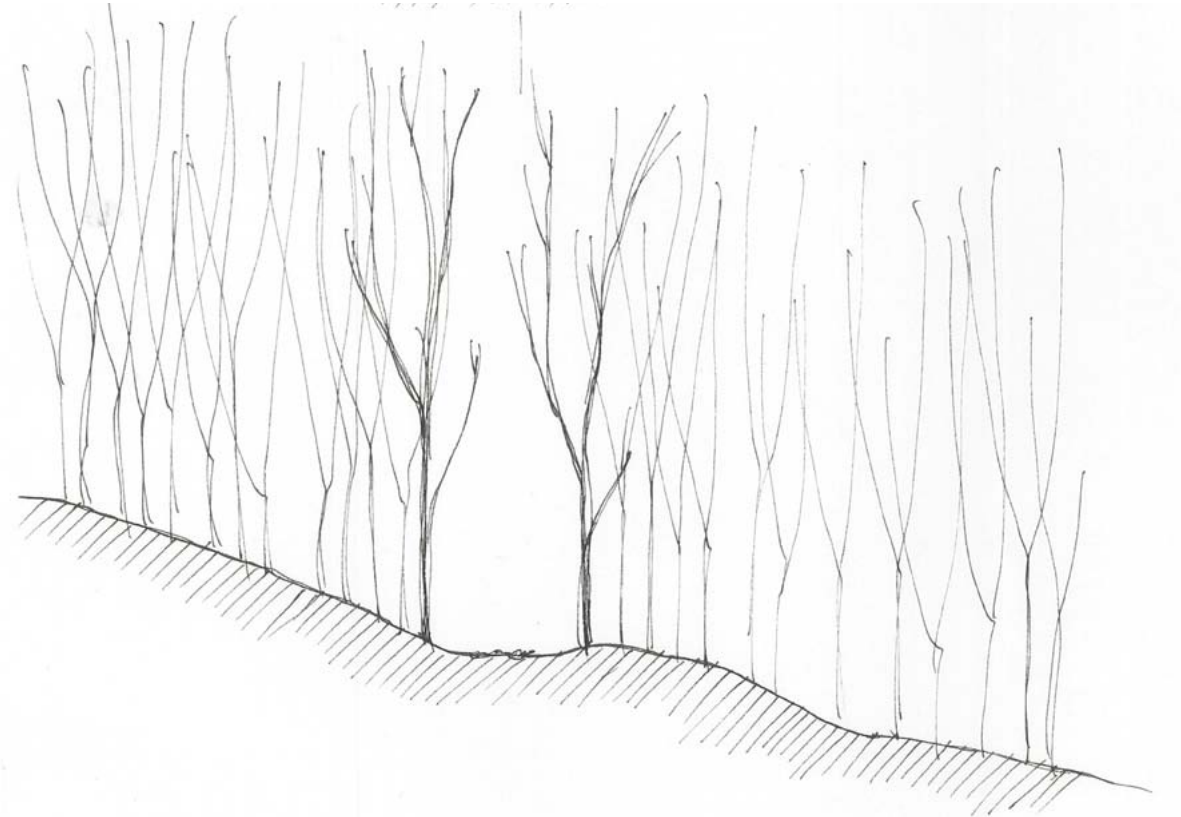

pouzdro v zídce

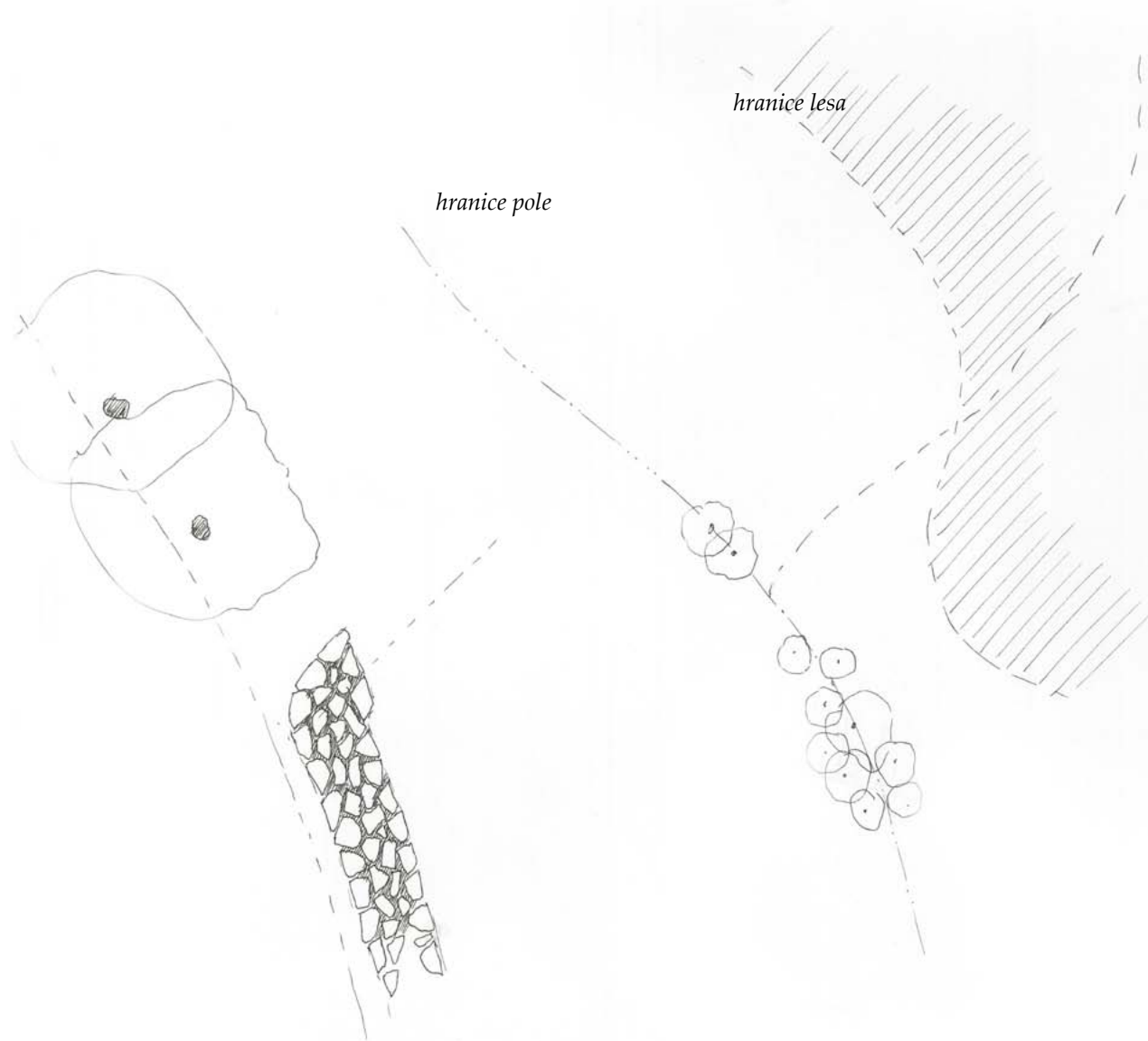
pouzdro v zemi

vytažení

schránka sudetských příběhů; o místech, krajině a minulosti

vstup do lesa I.; neoznačen přímo, ale nepřímě

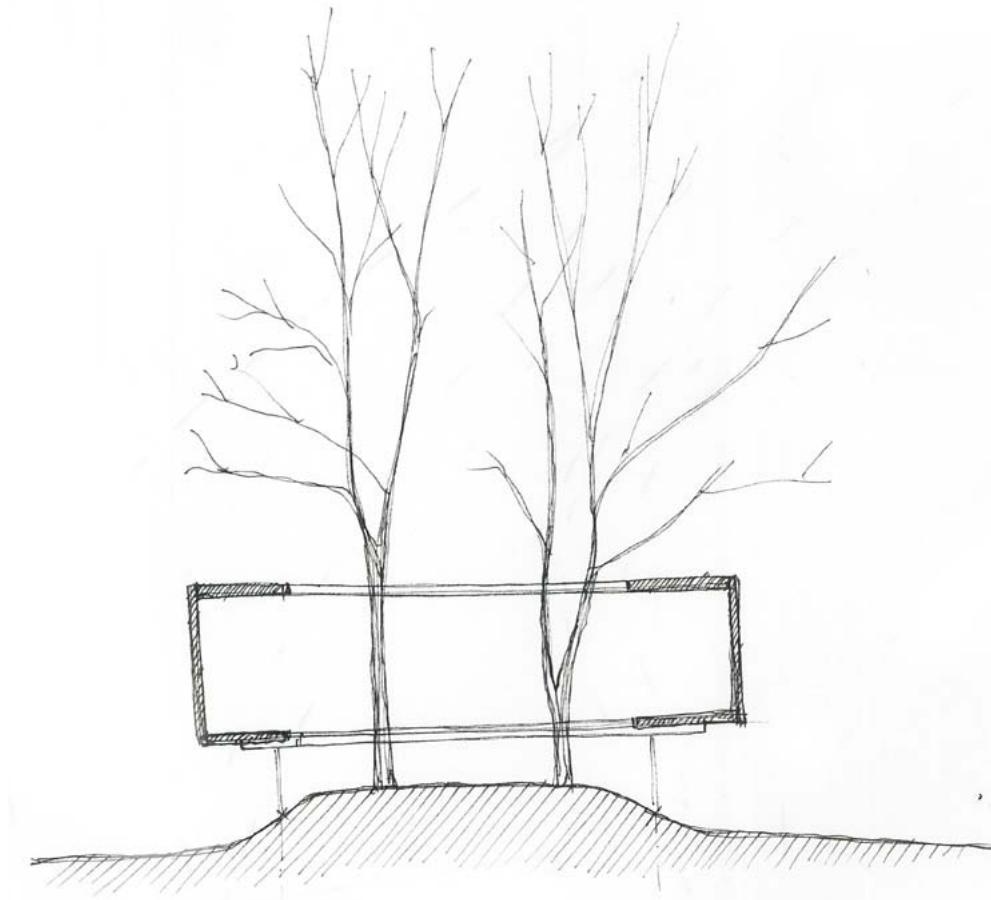
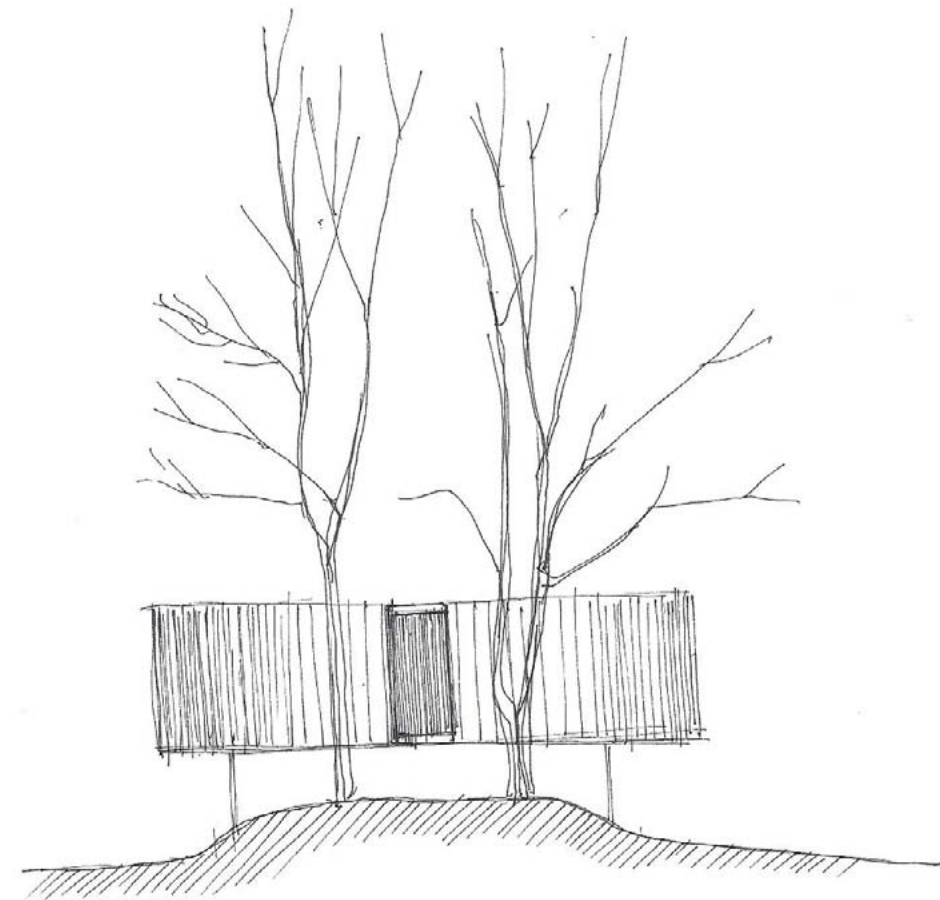
detail přerušení kamenné cesty

situace vstupu do lesa I.

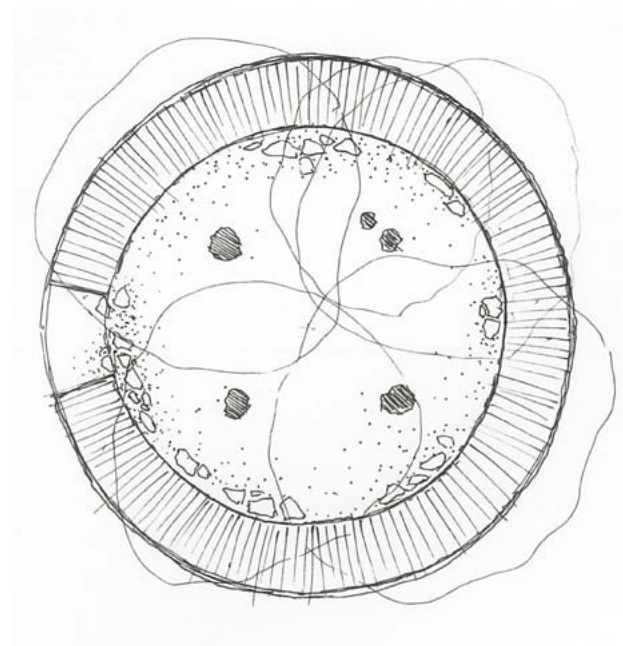
jednostopá kamenná cesta končí těsně před párem stromů; otáčí ke vstupu do lesa

uzel V.

řez prstencem; pahorek po mlýnu, dřevěná konstrukce na nožkách

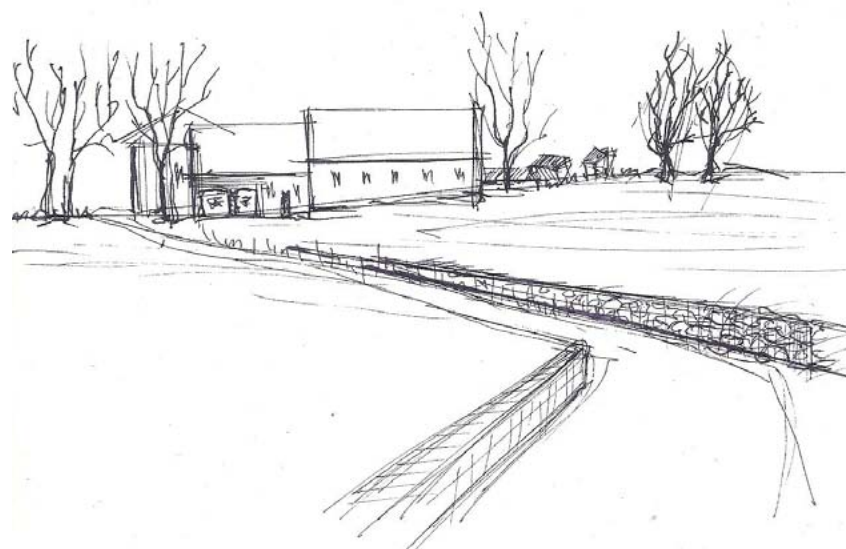

Tam, kde stával mlýn

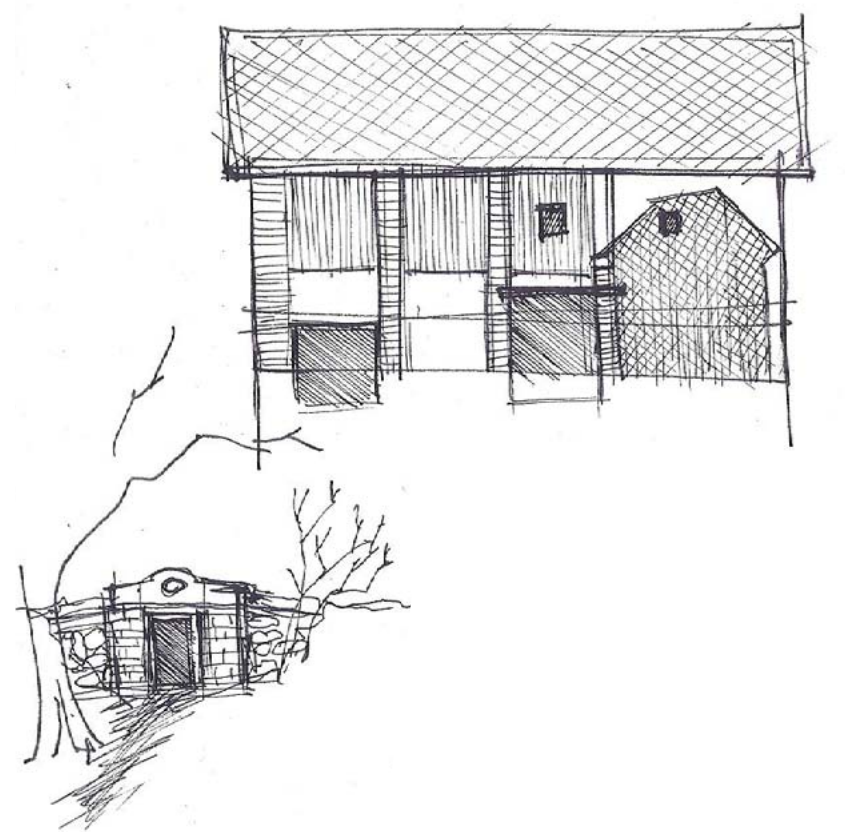
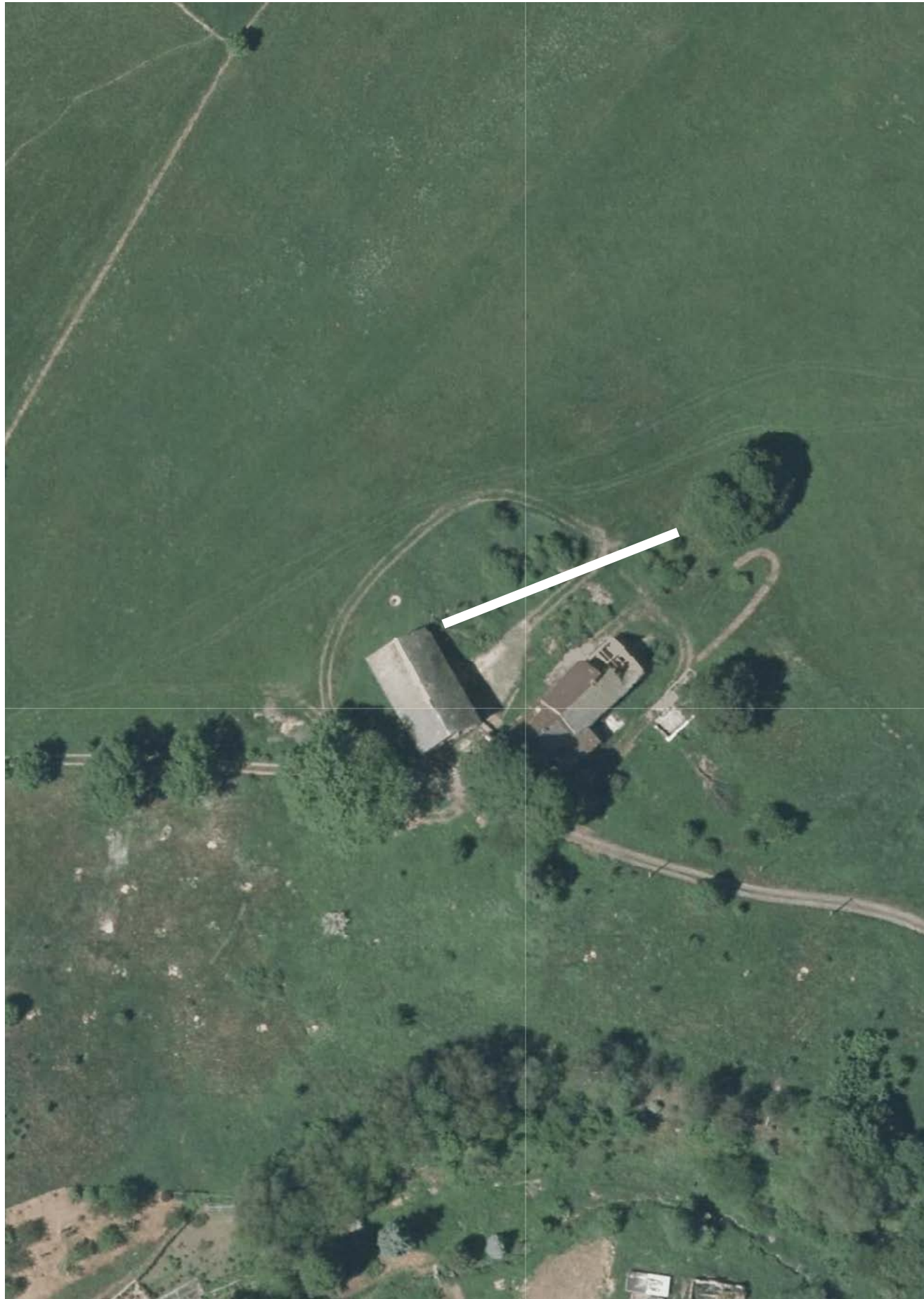

Do prstence vstupují ze strany dolůčků; opakují princip ve směru zařiznutí svahu

uzel VI.

zdeňá přístavba navazující na síň

z lánu přímo do stodoly, v pozadí zřícená střecha stavení

studánka pod dvojicí lip opodál stavení

čelo podstávky s typicky modrým zbarvením ve stínu lipy

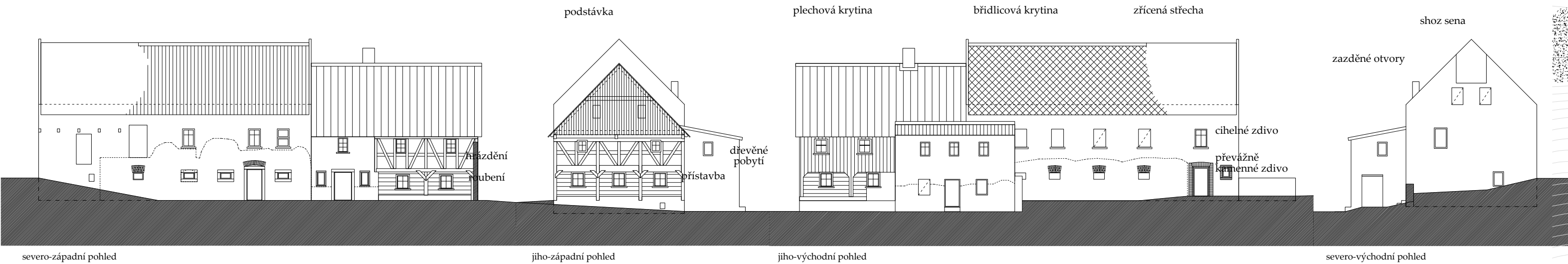
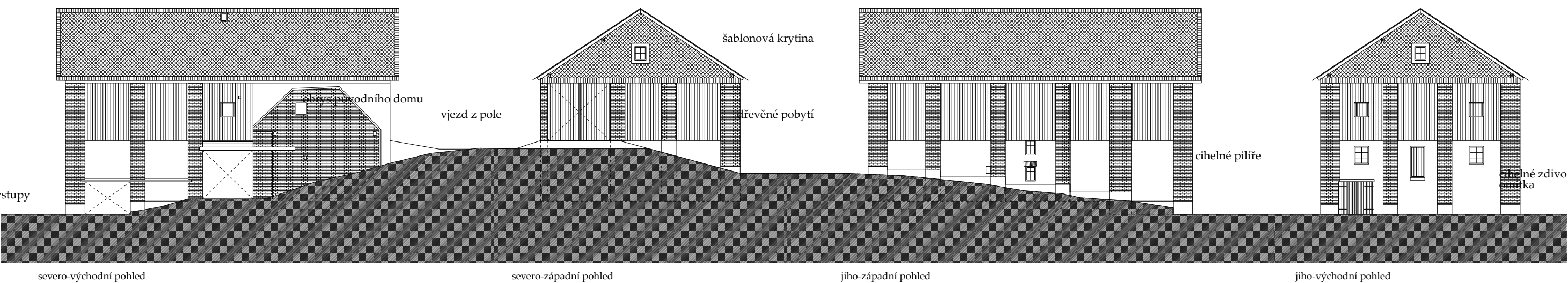

od stodoly k lipám, zřícenina stáje, jejíž trámy podírala zed' stavení

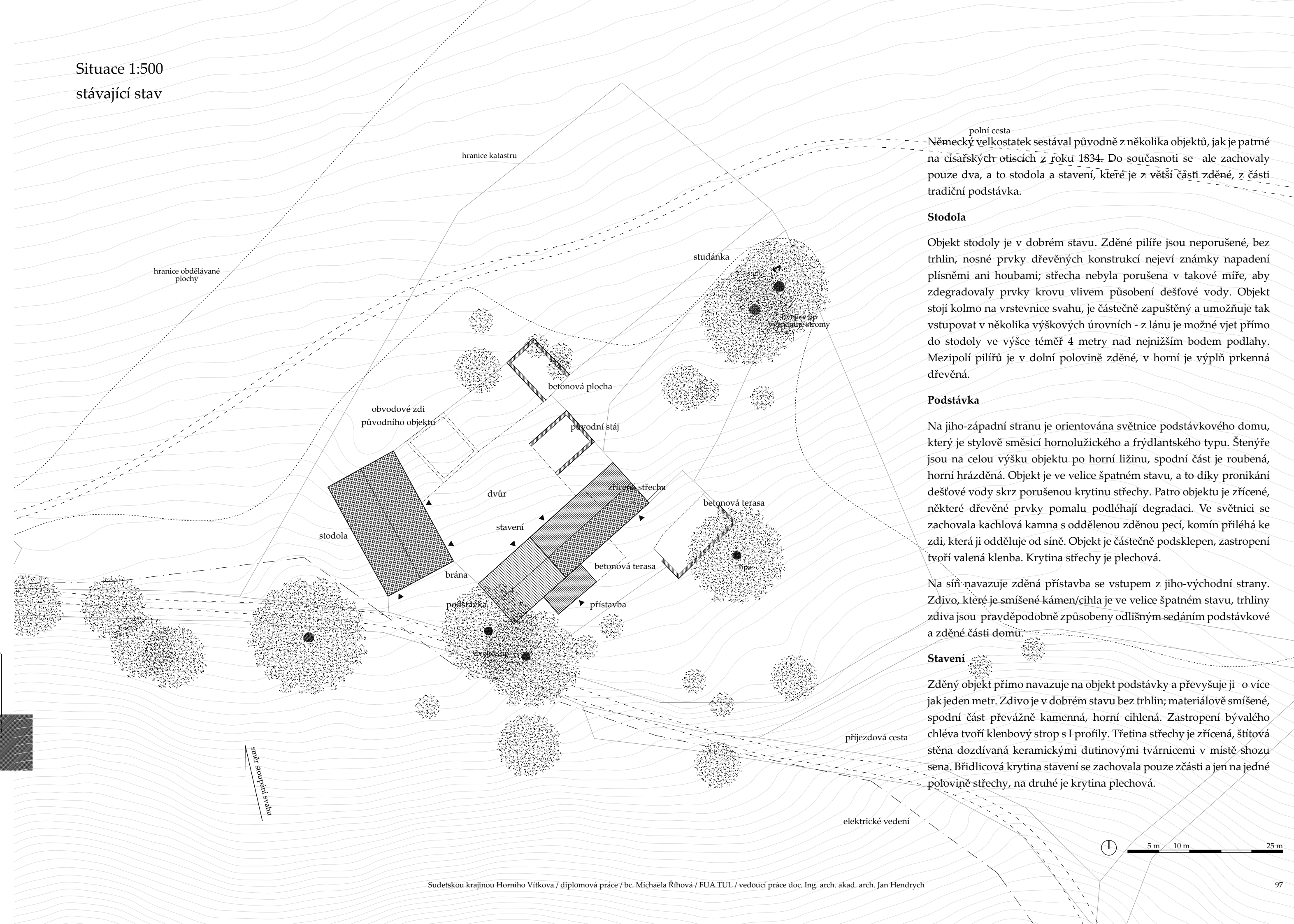

zřícenina původní stáje, zachovalá ozdobná dlažba pod sutí a hlinou

Pohledy 1:250
stávající stav

Situace 1:500
stávající stav

polní cesta
Německý velkostatek sestával původně z několika objektů, jak je patrné na čísařských otiscích z roku 1834. Do současnosti se ale zachovaly pouze dva, a to stodola a stavení, které je z větší části zděné, z části tradiční podstávka.

Stodola

Objekt stodoly je v dobrém stavu. Zděné pilíře jsou neporušené, bez trhlin, nosné prvky dřevěných konstrukcí nejeví známky napadení plísními ani houbami; střecha nebyla porušena v takové míře, aby zdegradovaly prvky krovu vlivem působení dešťové vody. Objekt stojí kolmo na vrstevnici svahu, je částečně zapuštěný a umožňuje tak vstupovat v několika výškových úrovních - z lánu je možné vjet přímo do stodoly ve výšce téměř 4 metry nad nejnižším bodem podlahy. Mezipolní pilířů je v dolní polovině zděné, v horní je výplň prkenná dřevěná.

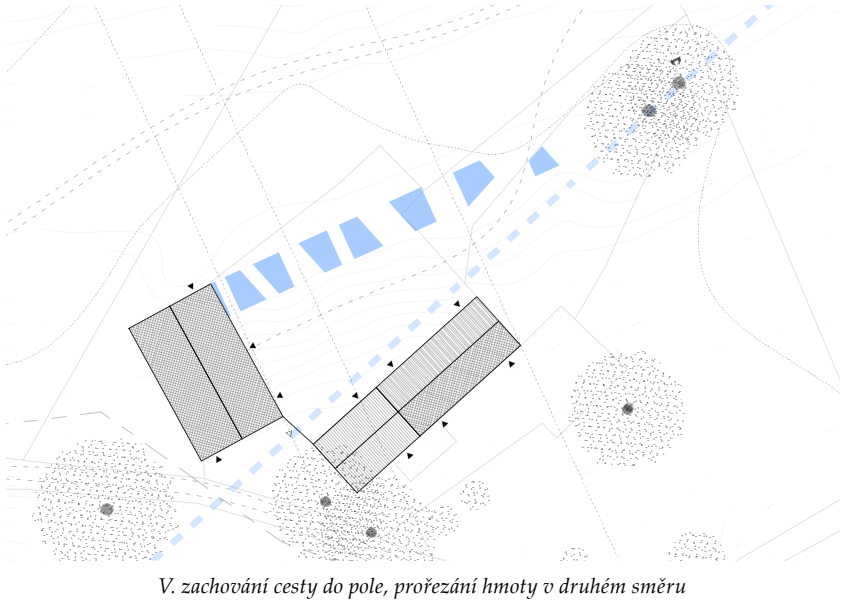
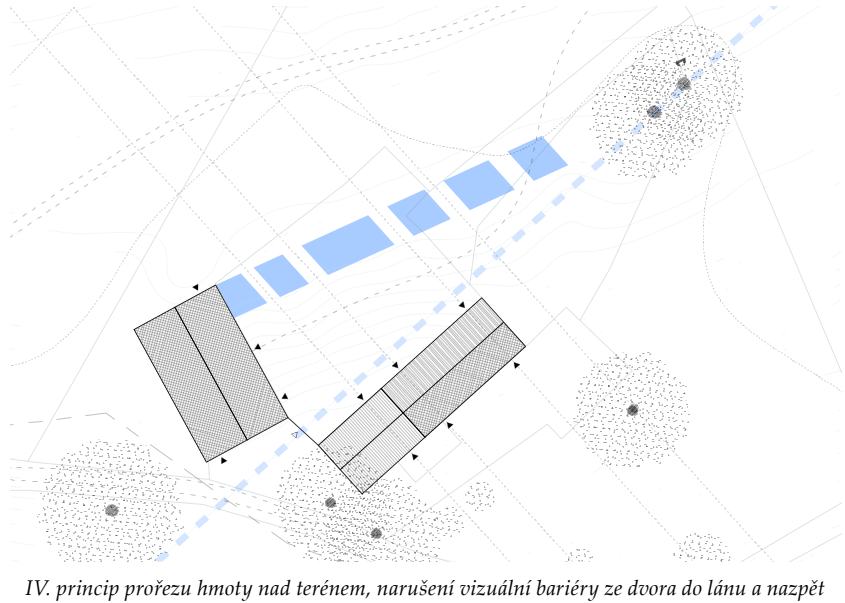
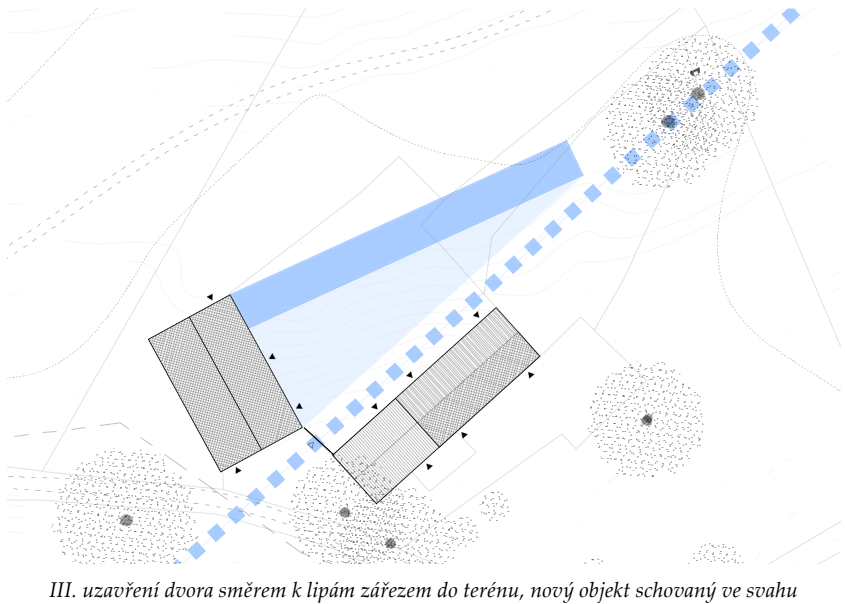
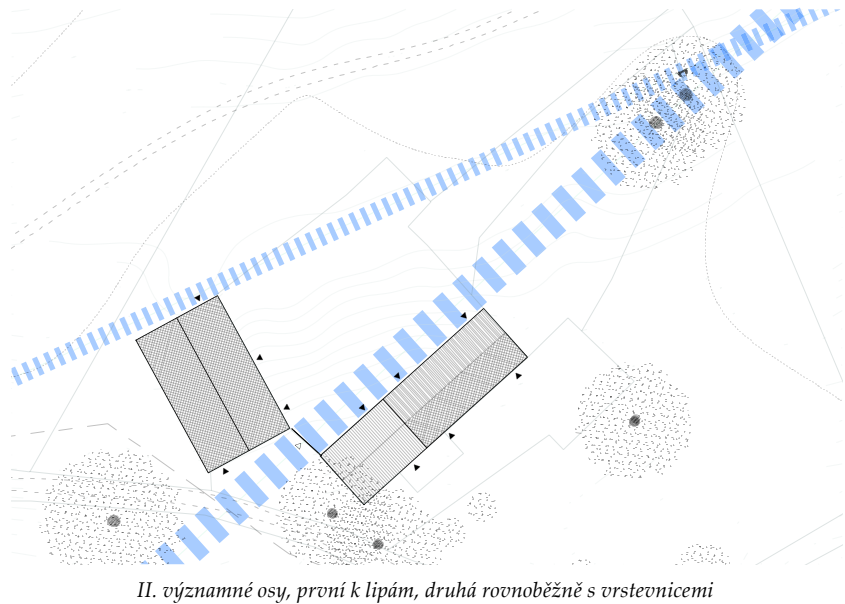
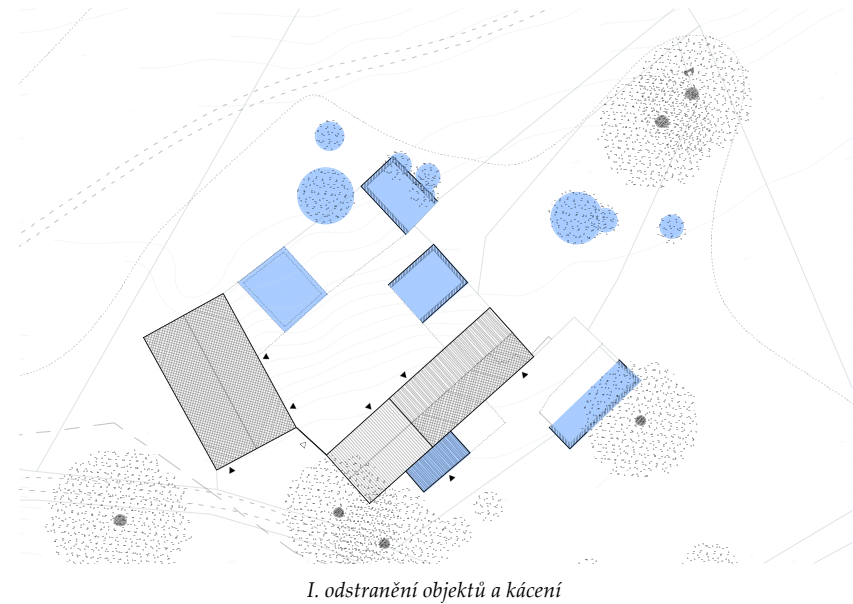
Podstávka

Na jiho-západní stranu je orientována světnice podstávkového domu, který je stylově směrnicí hornolužického a frýdlantského typu. Štenýře jsou na celou výšku objektu po horní ližinu, spodní část je roubená, horní hrázdná. Objekt je ve velice špatném stavu, a to díky pronikání dešťové vody skrz porušenou krytinu střechy. Patro objektu je zřícené, některé dřevěné prvky pomalu podléhají degradaci. Ve světnici se zachovala kachlová kamna s oddělenou zděnou pecí, komín přiléhá ke zdi, která ji odděluje od síně. Objekt je částečně podsklepen, zastropení tvoří valená klenba. Krytina střechy je plechová.

Na síň navazuje zděná přístavba se vstupem z jiho-východní strany. Zdivo, které je smíšené kámen/cihla je ve velice špatném stavu, trhliny zdiva jsou pravděpodobně způsobeny odlišným sedáním podstávkové a zděné části domu.

Stavení

Zděný objekt přímo navazuje na objekt podstávky a převyšuje ji o více jak jeden metr. Zdivo je v dobrém stavu bez trhlin; materiálově smíšené, spodní část převážně kamenná, horní cihelná. Zastropení bývalého chléva tvoří klenbový strop s I profily. Třetina střechy je zřícená, štítová stěna dozdivaná keramickými dutinovými tvárnicemi v místě shozu sena. Břidlicová krytina stavení se zachovala pouze zčásti a jen na jedné polovině střechy, na druhé je krytina plechová.

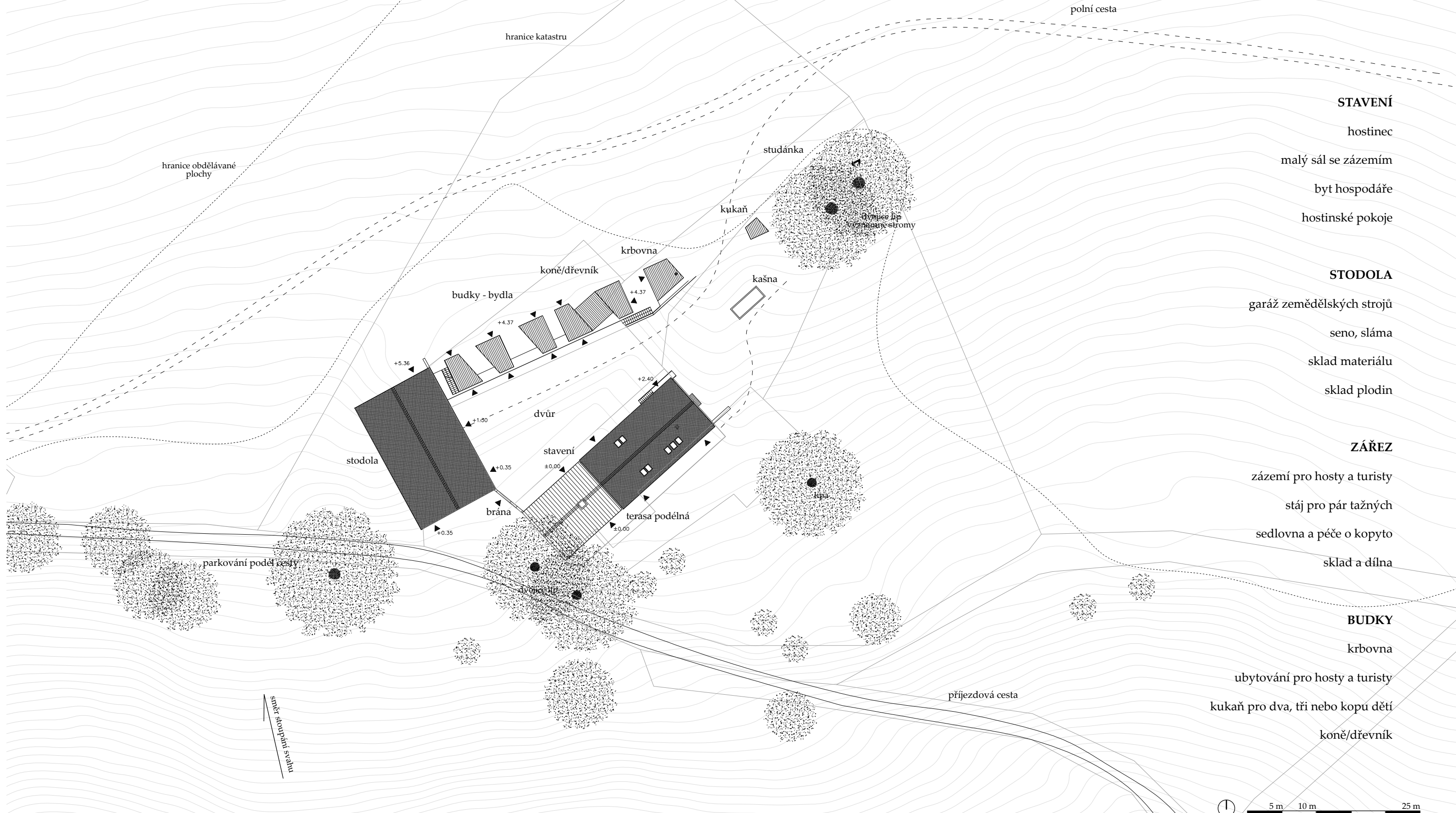

Do svahu se zařezává dlouhá stěna směřující k lipám; uzavírá dvůr do tvaru ostrého trojúhelníka, ale nechává mezery, průhledy; dvůr dýchá.

Nový objem zakrývá deska, přes kterou se svah přelévá - jediné, co vykukuje je řada dřevěných budek; tam se můžu ukryt, přespat, hledět na modrou oblohu, ovečky na obzoru.

Pod deskou se ukrývají kapsy sloužící hospodářství a kromě lidí tu přebývají i zvířata. Tu koně, tu králíci.

Situace 1:500
nový stav

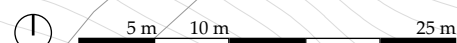
Funkční členění objektů
program

STAVENÍ
hostinec
malý sál se zázemím
byt hospodáře
hostinské pokoje

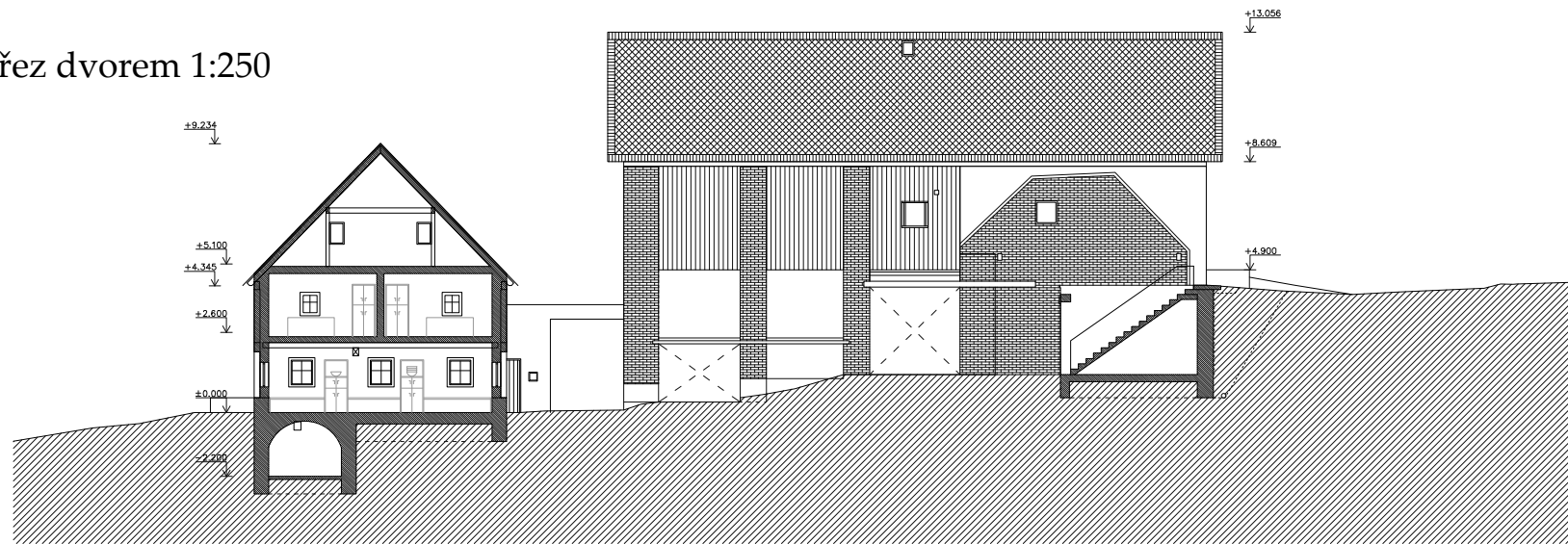
STODOLA
garáž zemědělských strojů
seno, sláma
sklad materiálu
sklad plodin

ZÁŘEZ
zázemí pro hosty a turisty
stáj pro pár tažných
sedlovna a péče o kopyto
sklad a dílna

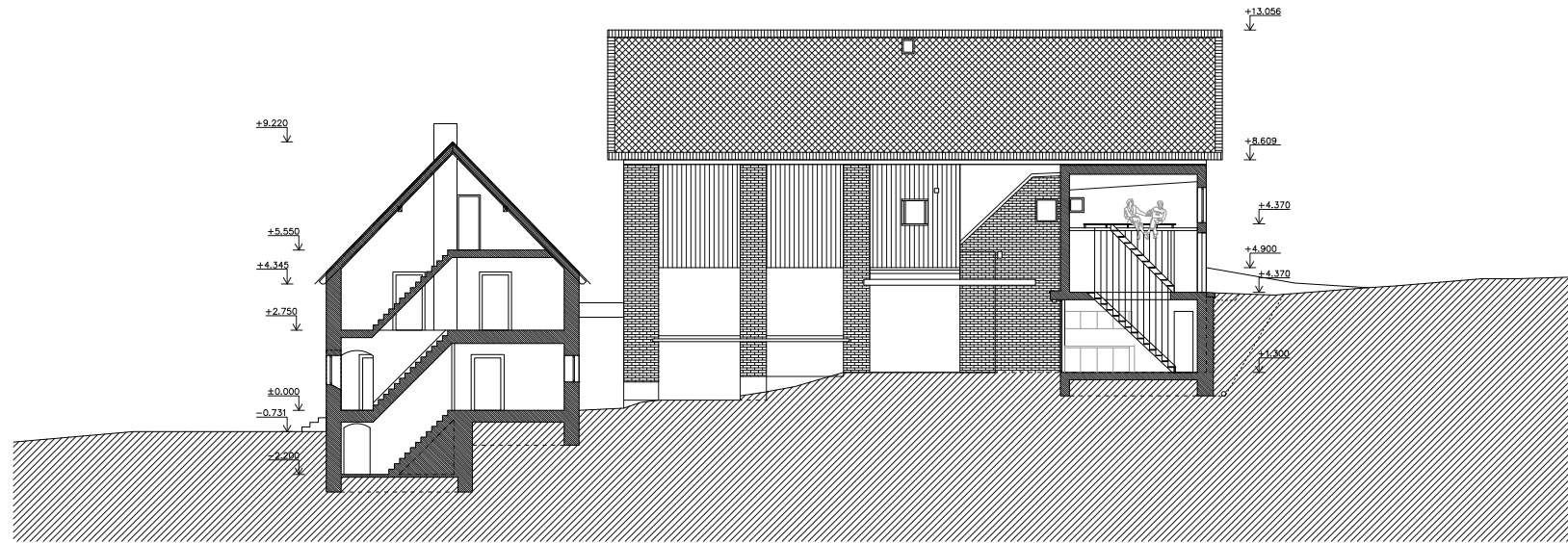
BUDKY
krbovna
ubytování pro hosty a turisty
kukaň pro dva, tři nebo kopu dětí
koně/dřevník

Pohledorez dvorem 1:250

A-A

B-B

C-C

TABULKA MÍSTNOSTÍ 1NP

Stavení

- 1.01 síň
- 1.02 světnice
- 1.03 sklad
- 1.04 zázemí sálu
- 1.05 sál
- 1.06 sklad kuchyně
- 1.07 příležitostná kuchyně
- 1.08 vedlejší vstup se zázemím

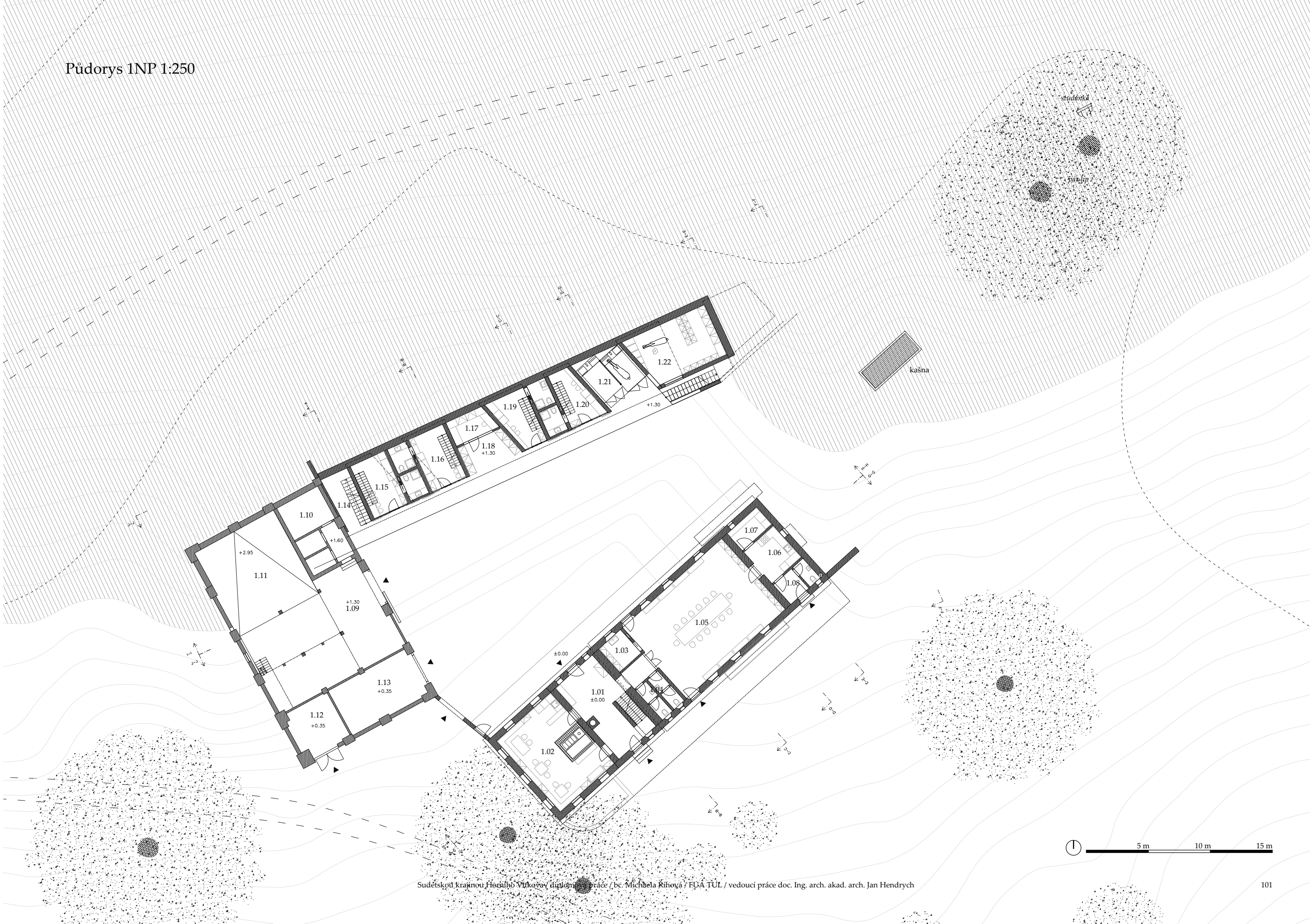
Stodola

- 1.09 hlavní prostor stodoly
- 1.10 sklad plodin
- 1.11 sklad sena a slámy
- 1.12 garáž zemědělských strojů
- 1.13 garáž zemědělských strojů

Zárez

- 1.14 sklad
- 1.15 budka I., vstup a zázemí
- 1.16 budka II., vstup a zázemí
- 1.17 dílna
- 1.18 kapsa na králíky
- 1.19 budka III., vstup a zázemí

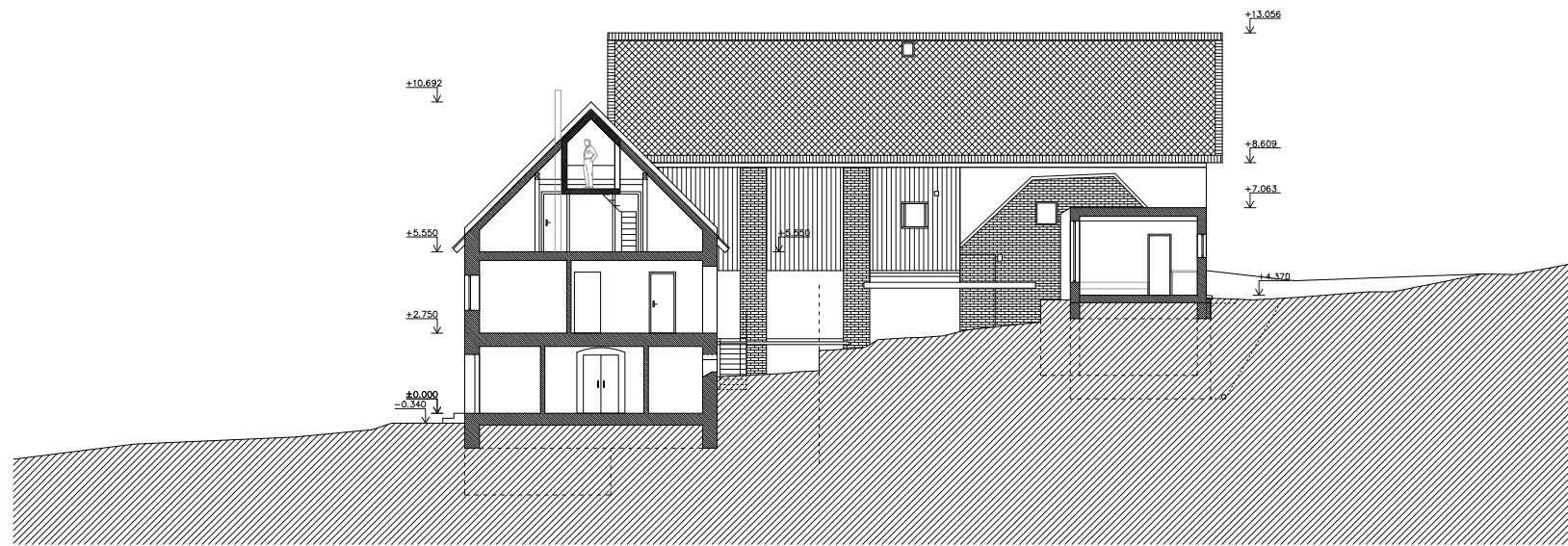
Půdorys 1NP 1:250

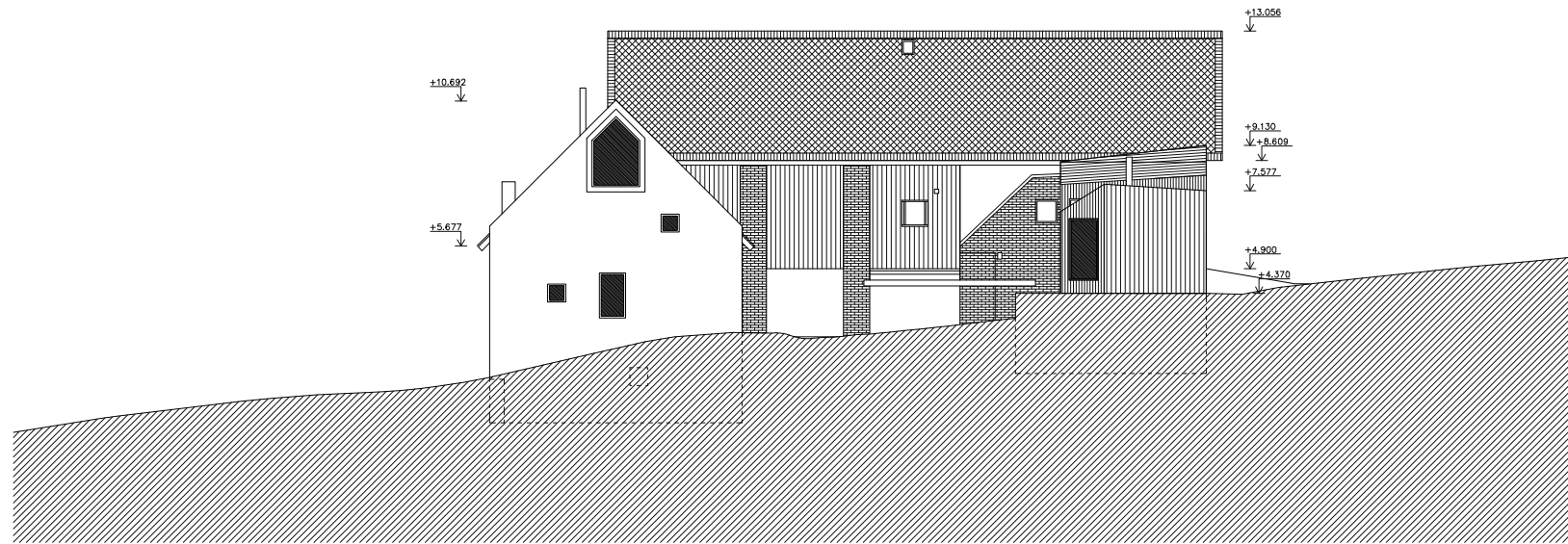
Pohledorez dvorem 1:250

D-D

E-E

F-F

TABULKA MÍSTNOSTÍ 2NP

Stavení

- 2.01 patro síně
- 2.02 hostinský pokoj I.
- 2.03 hostinský pokoj II.
- 2.04 zázemí příležitostného spaní
- 2.05 pracovna hospodáře
- 2.06 archiv
- 2.07 koupelna
- 2.08 ložnice
- 2.09 šatna
- 2.10 kuchyně a spíž
- 2.11 převýšený obývací prostor
- 2.12 koupelna a prání
- 2.13 vstup a šatna

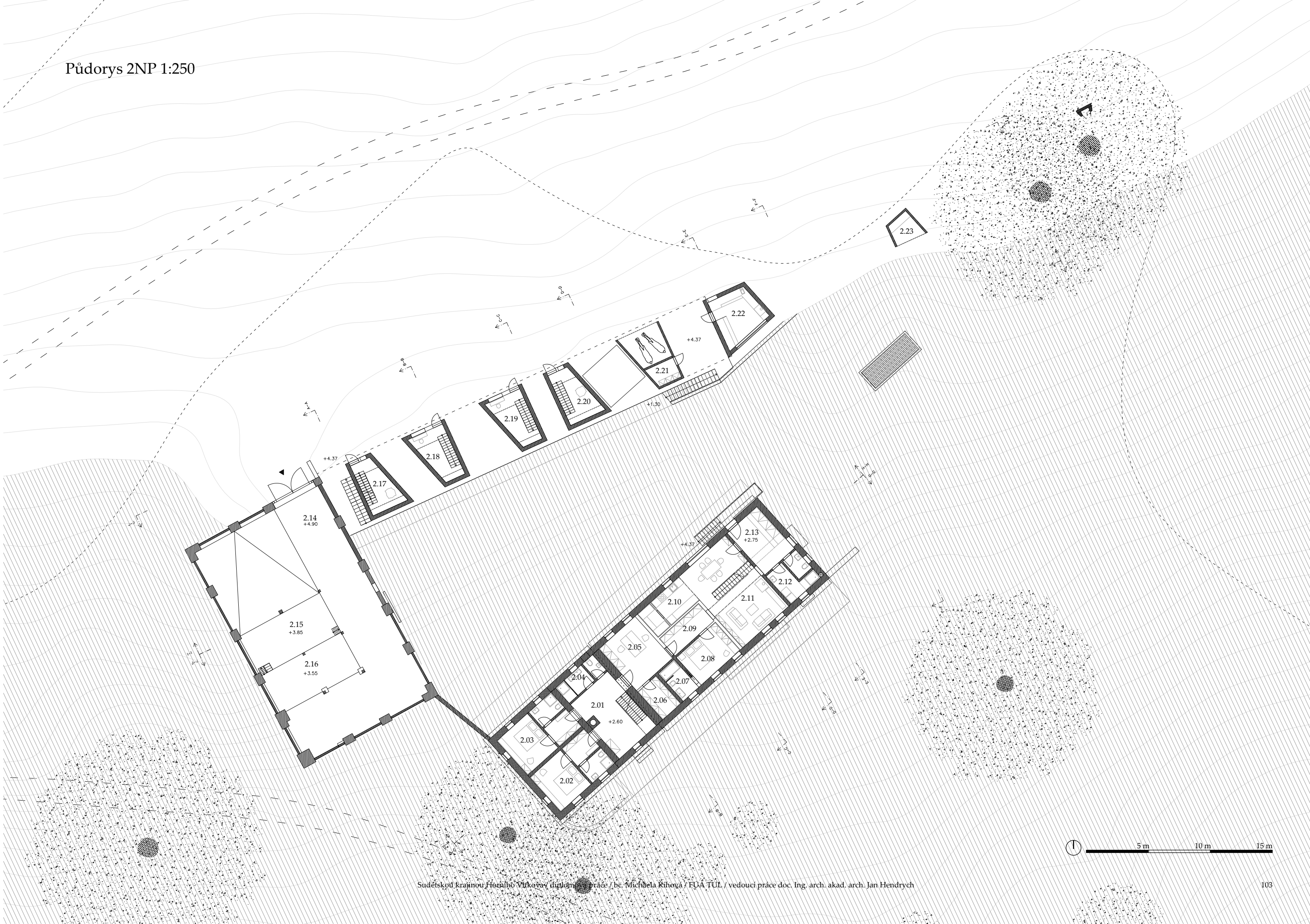
Stodola

- 2.14 prostor stodoly dostupný z úrovně terénu
- 2.15 patro stodoly
- 2.16 patro stodoly

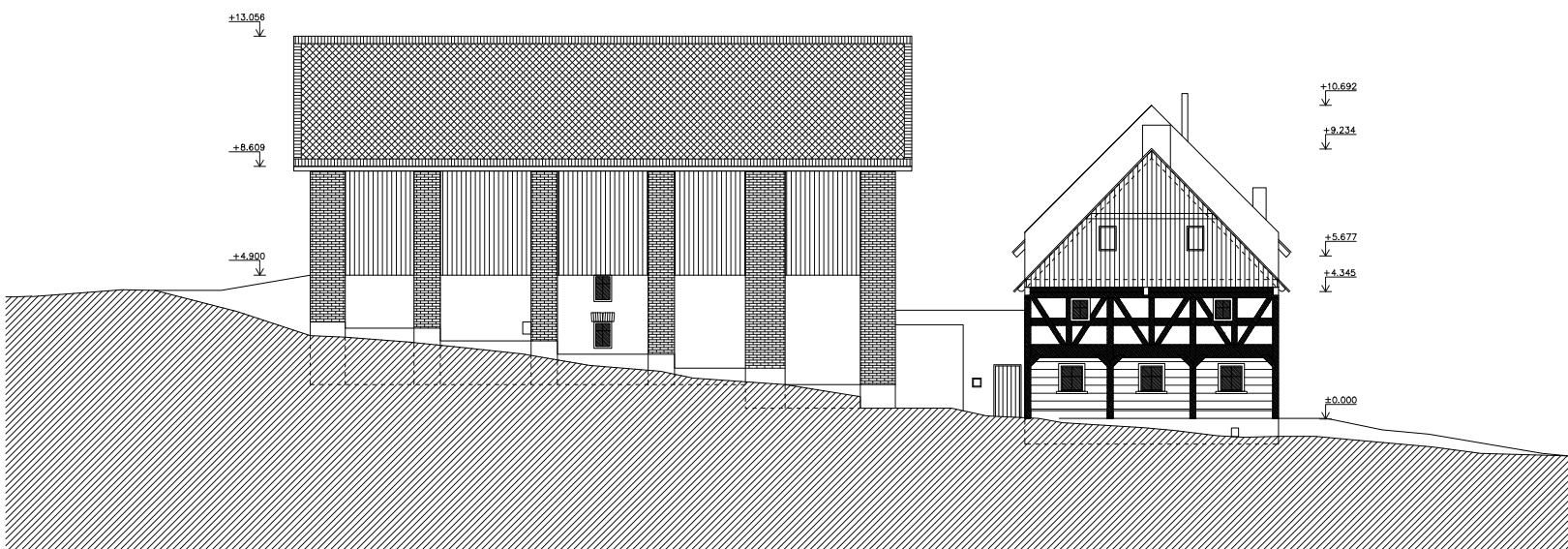
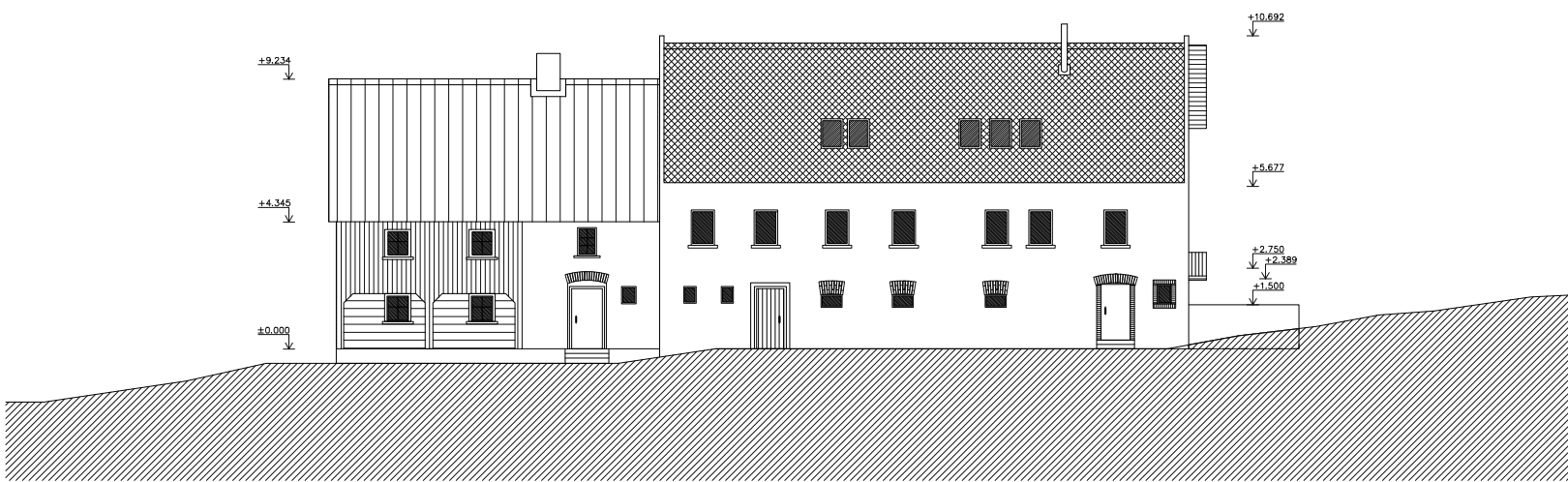
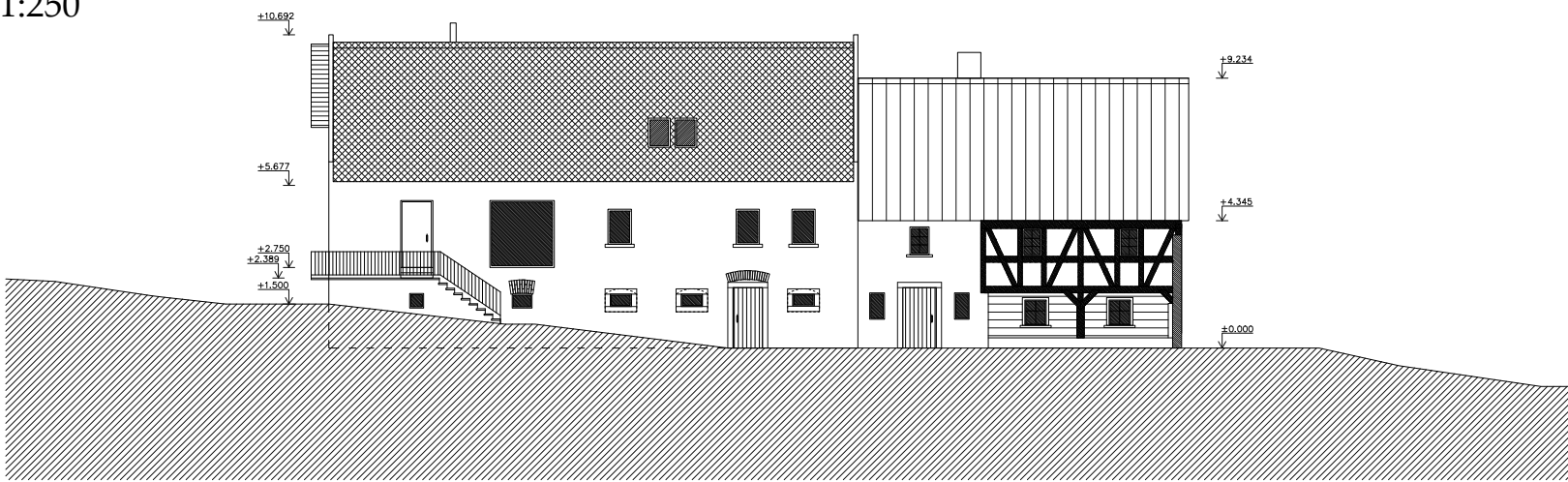
Budky

- 2.17 budka I., obytný prostor
- 2.18 budka II., obytný prostor
- 2.19 budka III., obytný prostor
- 2.20 budka IV., obytný prostor
- 2.21 dřevník/venkovní stáj
- 2.22 krbovna

Púdorys 2NP 1:250

Pohledy 1:250

TABULKA MÍSTNOSTÍ 3NP

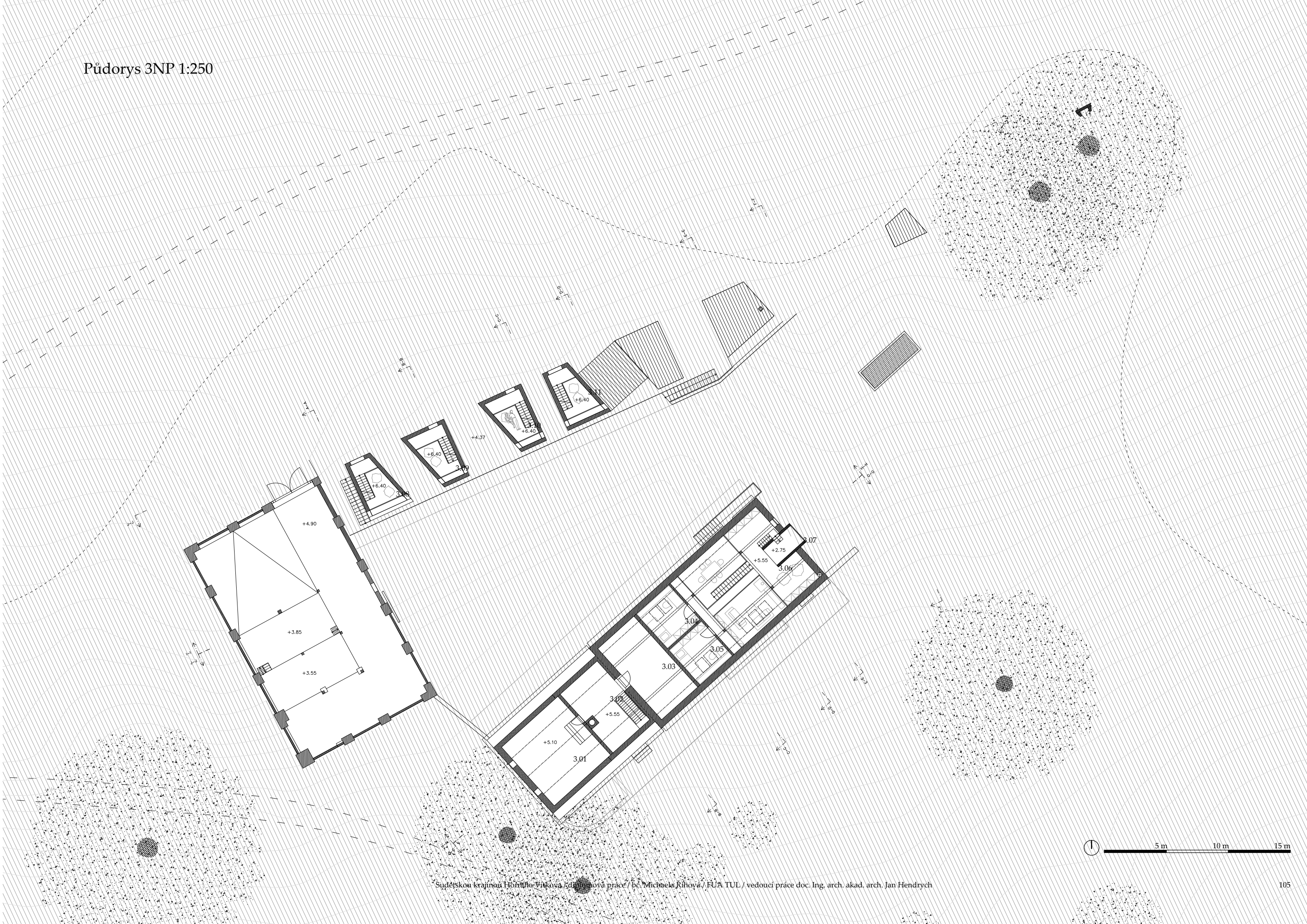
Stavení

- 3.01 půda
- 3.02 patro nad síní II.
- 3.03 půda/příležitostné spaní
- 3.04 pokoj
- 3.05 pokoj
- 3.06 prostor za lávkou
- 3.07 kukaň ve shozu

Budky

- 2.17 budka I., obytný prostor
- 2.18 budka II., obytný prostor
- 2.19 budka III., obytný prostor
- 2.20 budka IV., obytný prostor
- 2.21 dřevník/venkovní stáj
- 2.22 krbovna
- 2.23 kukaň

Púdorys 3NP 1:250

fragmenty v krajině II., březen

fragmenty v krajině I., květen

Púdorys 1PP 1:250

TABULKA MÍSTNOSTÍ 1PP

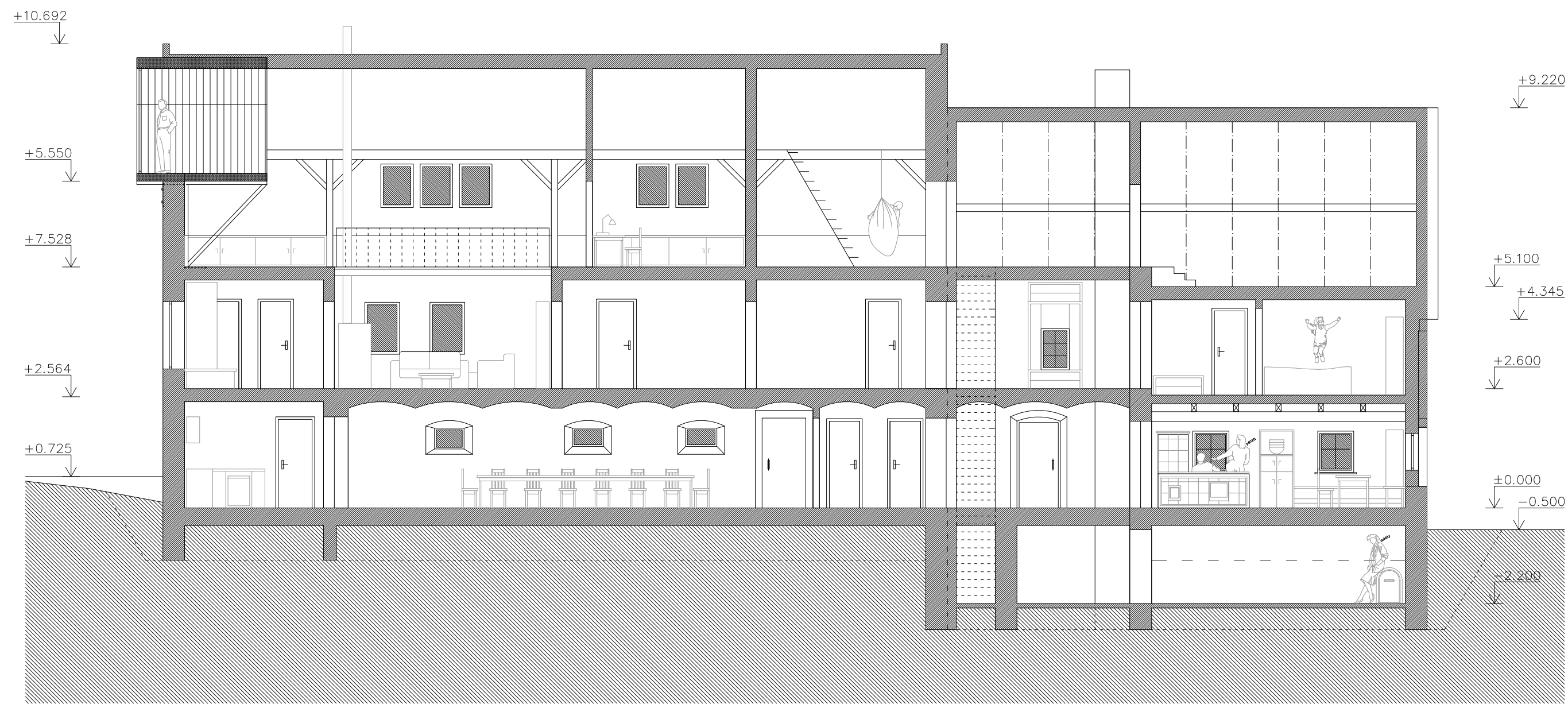
Stavení

1PP

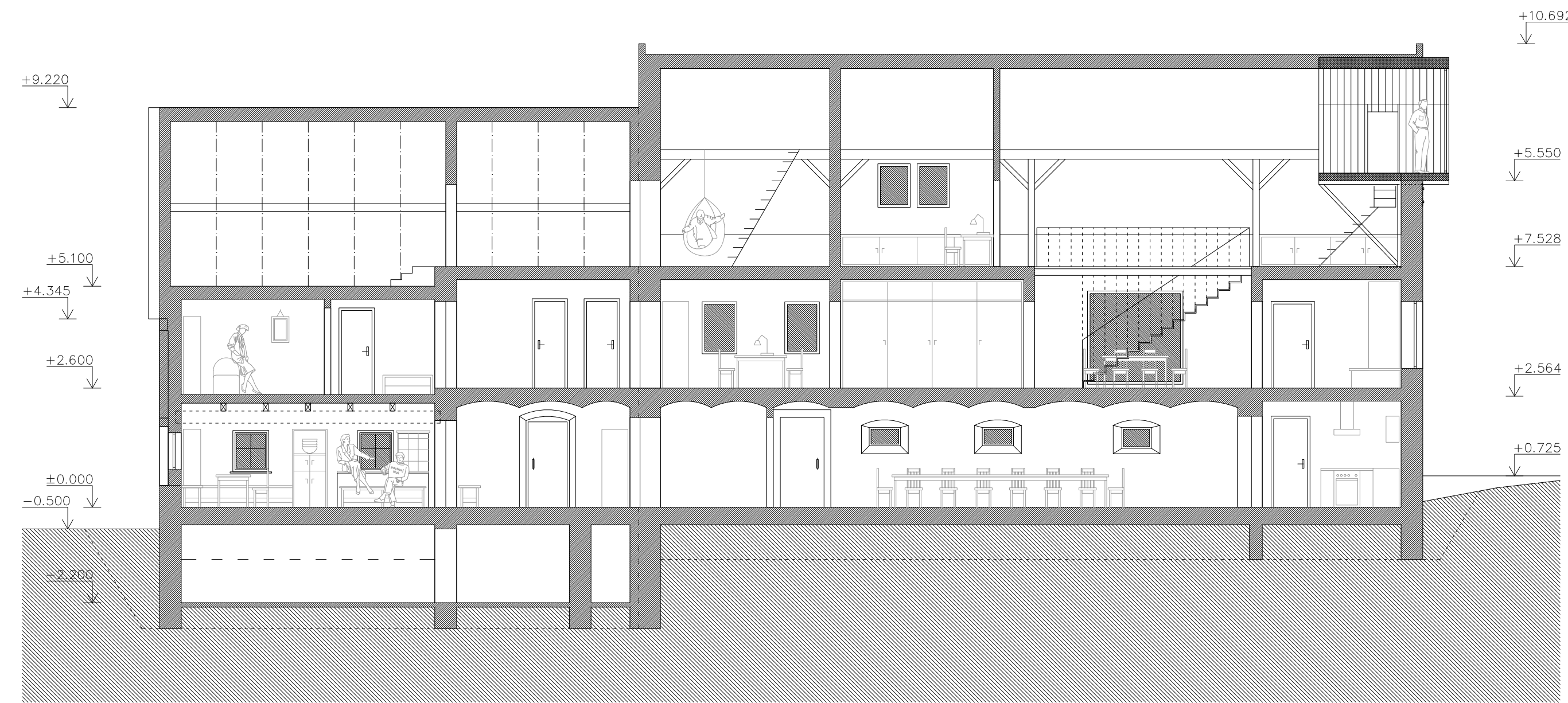
0.01 sklep

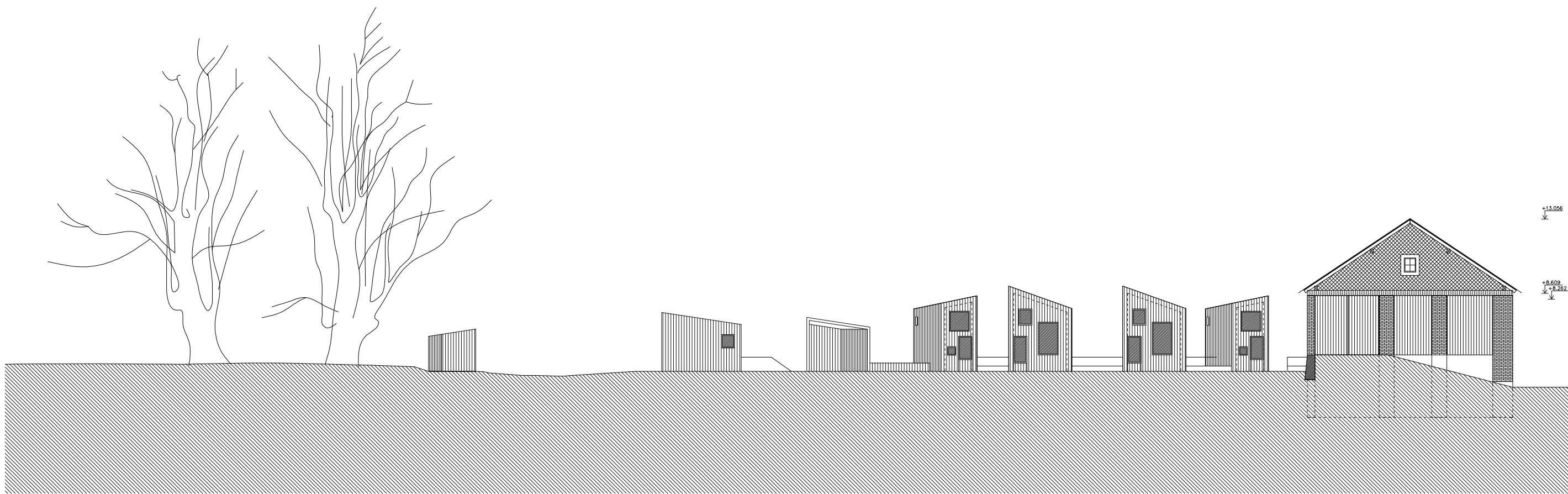

Podélný řez stavením 1:100
G-G

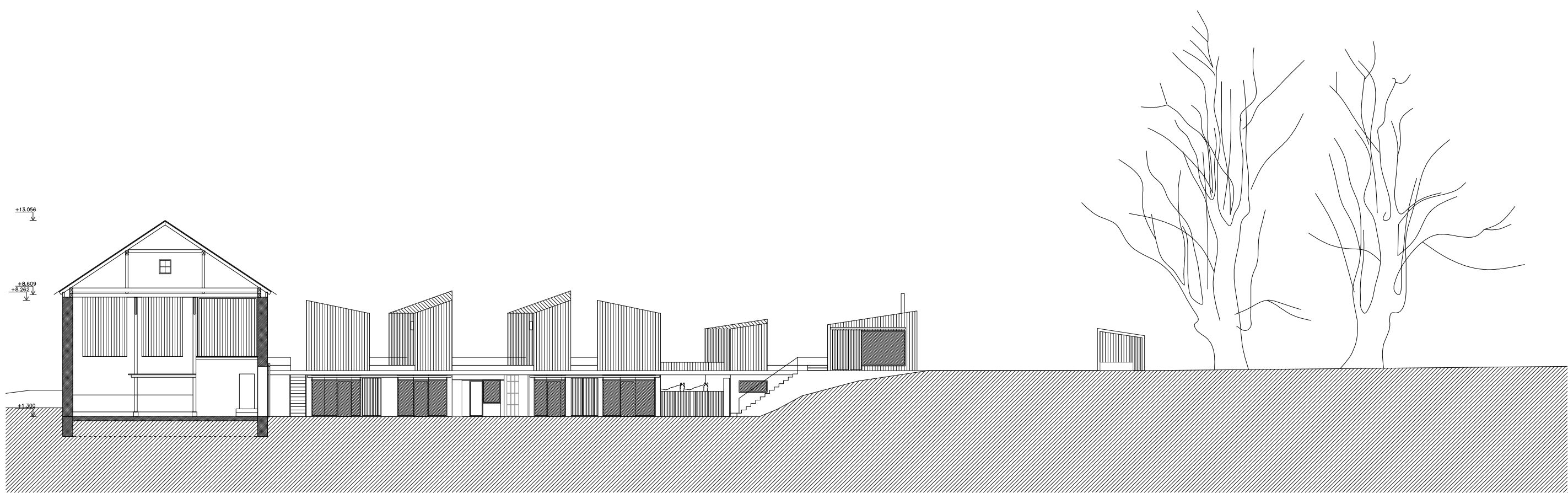

Podélný řez stavením 1:100
H-H

Pohledověz J-J 1:250

Pohledověz I-I 1:250

interier budky II.; do krajiny se rozšiřující; spací patro

interier budky I.; do krajiny se zužující; spací patro

interier budky II.; do krajiny se rozšiřující; stůl pod oknem a výstup na terén

interier budky I.; do krajiny se zužující; scházím dolů čelem do krajiny

krbovna; téměř na konci řady, za úrovní stavení; z tepla shlížím na vítkovské údolí

kukaň; ani vidu ani slechu, snad ptáci, co zrovna na kašně si hrají, můj úkryt neprozradí

kukaň v bytu hospodáře; místo shozu zašítvárna, Lysý vrch na dosah

z jídelny do dvora; průhledy skrz budky, pohled do kapes

TECHNICKÁ ZPRÁVA

Uzel VI.

Statek sestává ze tří stavebních objektů - dvou stávajících a jedné novostavby. Stávající objekty - stavení a stodola jsou zachovány do té míry, jak umožňuje zdraví jejich konstrukcí, případně je navržena jejich rekonstrukce s důrazem na zachování jejich původního vzhledu.

Stavení

I. Podstávka

Dřevěná konstrukce podstávky je ve špatném stavu, zachování prvků, které byly dlouhodobě vystaveny působení vody, postrádá na významu. Podstávkovou část je třeba z větší části vystavět znovu z důvodu porušení statické funkce některých prvků vlivem pronikání vody střešní krytinou. Střešní konstrukci je třeba zdvihnout, maximálně však o 30 cm, aby nedošlo k výraznému narušení původních proporcí stavby. Objekt podstávky je zástupcem krásné lidové architektury pohraničí, a má proto význam ponechat ji v co nejvěrnější podobě. Objekt bude proveden bez dodatečného zateplení.

II. Zděné stavení

Zděná část navazující na podstávku je zcela zachována, výjimku tvoří přístavba se vstupem na jihovýchodní straně; objekt má velké trhliny a žádnou architektonickou hodnotu hodnou zachování. Do obvodového zdiva je vybouráno několik nových otvorů - stejného nebo podobného rozměru jako otvory stávající. Mezi nejzásadnější zásahy do podoby domu patří rozšíření stávajícího otvoru vstupu na čtvercové okno a pomyslné vysunutí původního shozu sena ve štítu na severo-východní straně. Zde se jedná o vestavěnou dřevěnou konstrukci přesahující za hranu štítové stěny, o níž se také opírá. Vyvážení je zajištěno dvojicí kovových vpěr z vnitřní strany štítu.

Zcela nově je také zbudován strop nad 2NP - jedná se o ŽB desku podélně podepřenou a spráženou s věncem (konzolová deska); rozpon stěn totiž dosahuje 7700 mm a mezi 1NP a 2NP je klenbový strop s I profily, který je zachován a ideálně nepřetěžován. Příčné stěny 2NP by proto měly lícovat s osou oc. nosníku. Krov stavení je taktéž nový, soustava krovu je bez vrcholové vaznice, sloupky jsou příčně rozepřeny.

Stodola

Objekt stodoly je zachován, konstrukce není třeba měnit nebo doplňovat. Jedná se pouze o opatření výplní otvorů a pojezdných vrat.

Novostavba

Jednopodlažní objekt smíšené funkce bydlení a zázemí hospodářství navazuje na výškovou úroveň podlahy hlavní části stodoly. Jedná se o stavbu částečně zapuštěnou do svahu, který se „přelévá“ přes stropní desku. Ta má za úkol přenést zatížení zelené střechy a sedmero dřevěných objektů, které vyrůstají nad terén svahu.

Podélná stěna zadržující svah je zděná z tvarovek ztraceného bednění tl. 300 mm, příčné stěny jsou zděné tímž způsobem, podpírají stropní desku a vyztužují zeď zářezu. Skladba podzemní zdi má celkovou tloušťku 550 mm, tvoří ji tepelná izolace, hydroizolace a přízdívka. Stropní deska je železobetonová, tl. 220 mm, křížem vyztužená, aby umožnila prostupy schodišť do dřevěných nástaveb. Skladba nad ŽB deskou se mění v podélném směru; střídá se minimální podlaha bez dodatečného zateplení (tl. včetně desky 250 mm) se skladbou zelené střechy (tl. včetně desky 570 mm). Objekt je založen na ŽB pasech, dilatačně oddělen od stavby stodoly.

Dřevěné nástavby jsou navrženy buď jako lehké sendvičové konstrukce nebo jako jednoduché dřevěné přístřešky bez tepelné izolace. Jejich fasádu tvoří dřevěný prkenný obklad. Objekt krbovny stojí na terénu, lícuje s hranou stěny uzavírající spodní stavbu. Jeho střechou prostupuje nerezový komín od krbových kamen, velké prosklení na jihovýchodní straně je doplněno o dřevěné posuvné okenice.

Fasáda spodní části stavby je z části tvořená prosklenými plochami. Ty jsou opatřeny dřevěnými posuvnými okenicemi, které umožňují zazimování objektu a případné stínění od jižního slunce. Stropní deska tuto fasádu přesahuje o 350 mm.

Objekt na uzlu III.

Portál na místě původní restaurace tvoří mořené masivní dřevěné prvky kotvené do ocelového sedla v betonové patce.

Objekt na uzlu V.

Dřevěná konstrukce je tvořena výhradně tyčovými prvky, nad úroveň terénu je vynáší ocelové závitové tyče zabetonované do patek. Prstenec se skládá ze dvojice rámů s prkenným záklopem, obvodovou stěnu tvoří laťová s mezerou mezi prvky 20 mm.

Půdní, geologické a hydrogeologické charakteristiky

Na území se nachází kambizem, nejrozšířenější typ půdy na našem území. Podloží tvoří žuly až ortoruly, povrch patří do zóny zvětralin a rozpuštění, půda je tedy propustná nebo alespoň částečně propustná. Území je na hranici zvodněného kolektoru bez vyjádření okrajových podmínek. Dominantní horninou území je granit; především rumburský žula, zbřidličnatělý východoluzický a rumburský granit.

stoupání svahu od brány k lípám; gradace fragmentace

literatura

Krajina a domov, sborník
Vnímání krajiny, sborník
Krajiny vnitřní a vnější, Václav Cílek

Waldgang aneb sudetská pouť, Petr Mikšíček
Zmizelé Sudety, antikomplex
Sudetské příběhy, antikomplex

Vitkov. Sedm staletí zemědělské obce, František Vydra
Krajinná analýza Horního Vítkova, Miroslav Balcar

Opravy podstávkových domů, Příručka pro majitele a stavebníky vydaná v rámci cíle 3 projektu EU, autor Kerstin Richter

závěřem

Poděkování patří

...Jiřímu Janďourkovi za tip na místo, odkud bylo už jen co by kamenem dohodil k vlastnímu zadání

...Janu Hendrychovi za trpělivé naslouchání básnění o krajině a držení za kotník, abych tak úplně neodlétla

...Idě Chuchlíkové za otevírání okének a dveří do dalších krajin

...Viktoru Kačanimu za podklady ke kostelu a souvislou péči o něj

...a bratrům Balcarovým, Ondrovi především, ať se mu na statku žije dobře!

